

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Ing. Dagmar Evjáková

Metody speciálně pedagogické práce u žáků s rizikovým chováním

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství. Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

V Olomouci dne 20. 6. 2021

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce doc. Mgr. Michalovi Růžičkovi, Ph. D., za odborné vedení, trpělivost, vstřícnost a časovou flexibilitu při konzultacích. Dále Mgr. Janě Táborské za odborné rady při praktické části práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá metodami speciálně pedagogické práce u žáků s rizikovým chováním na střední škole. Práce je rozdělena dvě části, teoretickou a výzkumnou. Část teoretická uvádí do speciální pedagogiky, subdisciplíny etopedie. V souvislosti se zaměřením práce na žáky střední školy se popisuje období dospívání, související změny. Popisuje poruchy chování, rizikové chování, agresivní chování a šikanu. Dále je v práci vymezen pojem primární prevence jako nástroje školy k zamezení vzniku a zmírnění důsledků rizikového chování. Empirická část popisuje kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo popsat projevy agresivního chování, šikany u uvedené cílové skupiny a analyzovat prostředí podílející se nárůstu projevů agresivního chování a šikany. Výzkum byl proveden na základě tří případových studií. V souvislosti s výsledky výzkumu jsou navrženy možnosti primární prevence a intervencí.

Klíčová slova

Etopedie, dospívání, poruchy chování, rizikové chování, primární prevence v edukačním procesu, případové studie, prevence, intervence.

Anotation

The bachelor's thesis deals with methods of special pedagogical work for students with risky behavior in high school. The work is divided into two parts, theoretical and research. The theoretical part introduces the special pedagogy, subdisciplines of etopedy. In connection with the focus of work on high school students, the period of adolescence and related changes are described. It describes behavioral disorders and defines the concept of risky behavior, aggressive behavior and bullying. Furthermore, the work defines the concept of primary prevention as a tool of the school to prevent and mitigate the consequences of risky behavior. The empirical part describes qualitative research, the aim of which was to describe the manifestations of aggressive behavior, bullying of the target group and to analyze the environment involved in the increase of manifestations of aggressive behavior and bullying. The research was conducted on the basis of three case studies. In connection with the research results, the possibilities of primary prevention and interventions are proposed.

Key words

Etopedy, adolescence, behavioral disorders, risky behavioral, primary prevention in the educational process, case studies, prevention, intervention.

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	2
1.1 Vymezení speciální pedagogiky, předmět, cíl.....	2
1.2 Disciplíny speciální pedagogiky.....	2
2 VÝVOJ JEDINCE.....	4
2.1 Ontogenetický vývoj.....	4
2.2 Dospívání.....	5
2.3 Pubescence jako vývojové období.....	5
2.4 Adolescence jako vývojové období.....	7
2.5 Sekulární trend.....	9
3 PORUCHY CHOVÁNÍ.....	10
3.1 Poruchy chování, terminologické vymezení.....	10
3.2 Etiologie poruch chování.....	13
3.3 Projevy problémového chování, poruch chování.....	14
3.4 Osobnost žáka v riziku a s poruchami chování v edukačním procesu.....	16
4 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	18
4.1 Terminologie rizikového chování.....	18
4.2 Typy rizikového chování.....	18
4.3 Školská prevence rizikového chování.....	22
4.4 Cíle a strategie v oblasti prevence.....	23
5 EMPIRICKÁ ČÁST.....	25
5.1 Cíle výzkumu.....	25
5.2 Metodologie, triangulace.....	26
5.3 Analyzované zdroje dat.....	26
5.4 Výzkumný soubor.....	26
5.5 Limity studie.....	26

5.6	Metody sběru dat.....	27
5.7	Případové studie.....	28
5.7.1	Případová studie č.1 Tereza K.	28
5.7.2	Případová studie č. 2 Ondřej M.	34
5.7.3	Případová studie č.3 Vlastimil J.....	39
5.8	Shrnutí diskuse případové studie č.1 - č.3	42
	ZÁVĚR.....	44
	SEZNAM ZKRATEK	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
	SEZNAM TABULEK	50
	SEZNAM PŘÍLOH	51

ÚVOD

Zejména v období dospívání dochází k výraznému nárůstu nevhodného chování. Mezi první, nejčastější typy patří lhaní, záškoláctví, šikana, drobné krádeže a vandalismus. Pro skupinu mladých dospělých jsou typické snahy posouvat hranice přijatelného společenského chování, hledat sami sebe, zkoušet zakázané věci, testovat sebe a dospělé.

Cílem předkládané práce jsou metody speciálně pedagogické práce u žáků s rizikovým chováním, jejich využití na střední škole a středním odborném učilišti u žáků s agresivním chováním, v případech šikany a kyberšikany. Následně je analyzováno prostředí, ve kterém dochází k nárůstu projevů agresivního chování a projevům šikany na střední škole. V práci jsou popsány významné společné znaky agresivního chování v kolektivech prvních ročníků. V dané souvislosti jsou definovány vzorce chování, které přispívají k rozvoji nevhodného třídního klimatu a podílejí se na nárůstu agresivního chování, šikany v prvních ročnících středních škol. Následně v daném kontextu jsou stanoveny možnosti prevence agresivního chování a šikany u prvních ročníků na středních školách a středních odborných učilištích. Práce byla realizována, v současné době na největším vzdělávacím subjektu středního odborného a učňovského vzdělání v regionu Šumperk, na Střední škole železniční, technické a služeb v Šumperku.

V teoretické části, v rámci první kapitoly, je vymezen předmět a cíl speciální pedagogiky, speciálně pedagogické subdisciplíny etopedie. Druhá kapitola se vzhledem k věku jedinců jednotlivých případových studií zaměřuje na životní etapu dospívání, kterou popisujeme z hlediska pubescence i adolescence. V životním období dospívání jsou uvedeny faktory podílející se na vývoji dospívajícího. Ve třetí kapitole je pozornost věnována poruchám chování. Součástí práce je vymezení pojmu rizikové chování a přehledně jsou uvedeny jednotlivé typy rizikového chování, důraz je kladen na projevy agresivního chování a šikany.

Závěr seznamuje s průběhem výzkumného šetření, výsledky výzkumu a uvedené výsledky diskutuje.

1 SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

1.1 Vymezení speciální pedagogiky, předmět, cíl

Speciální pedagogika je samostatný vědní obor, řazený do systému pedagogických věd. Je spojena s dalšími vědními disciplínami, nejbližší vztah má s pedagogikou a didaktikou. Využívá poznatky z vývojové a pedagogické psychologie, patopsychologie. V oblasti medicíny využívá znalostí ze somatologie a psychiatrie. V oblasti sociologie čerpá poznatky ze sociální patologie a filozofie (Pipeková, 1998) (Slavomil Fischer, 2008) (Vítková, 2004). Předmětem zájmu speciální pedagogiky jsou specifické skupiny osob, které jsou vůči většinové společnosti znevýhodněny v oblasti psychické, fyzická nebo sociální. Používaným termínem v oblasti vzdělávání jsou osoby se SVP (speciálními vzdělávacími potřebami). Zájem speciální pedagogiky zahrnuje všechna vývojová období jedince, od období prenatálního vývoje až po období stáří (Slavomil Fischer, 2008).

V současné době je k osobám se znevýhodněním uplatňován humanisticky zaměřený přístup s důrazem na integraci a inkluzi. Znevýhodnění představuje pro jedince omezený přístup ke zdrojům a příležitostem ve společnosti, znemožňuje se v plném rozsahu realizovat, uspokojit vlastní potřeby. Cílem speciální pedagogiky je komplexní rozvoj jedince na úrovni vzdělávání, výchovy, terapie, rehabilitace a pracovního uplatnění se zřetelem na stupeň znevýhodnění. Pomoc rozvinout osobní potenciál jedince a možnost uplatnění ve společnosti (Müller, 2014)

1.2 Disciplíny speciální pedagogiky

Obor speciální pedagogika se člení na dílčí subdisciplíny, a to na základě typu postižení nebo znevýhodnění. Jednotlivé obory speciální pedagogiky nejsou izolované, vzájemně se doplňují a spolupracují. Poruchy se mohou vyskytovat souběžně, kombinované postižení, nebo jako symptom jiného postižení.

Etopedie, je speciálně pedagogická disciplína, která se zabývá edukací, reedukací a zkoumáním jedinců s poruchami emocí a chování, činností školských zařízení pro jedince s ústavní a ochranou výchovou a zařízení preventivně výchovné péče (Vojtová, 2008).

Etopedie hledá a vyhodnocuje formy a prostředky edukačních aktivit pro ovlivňování chování jedince. Zabývá se systémem a podmínkami edukace v prostředí škol hlavního proudu,

školských zařízení pro jedince s ústavní a ochrannou výchovou a zařízení preventivně výchovné péče. Cílem etopedické praxe jsou jedinci v souvislosti s edukačním procesem. Pedagog hledá při práci se žáky s problémovým chováním cesty k rozvoji jejich možností a kompetencí, a to jak v prostředí segregovaném, tak i přirozeném prostředí. Tyto činnosti pedagog uplatňuje ve všech fázích edukačního procesu. Jedná se o prevenci, intervenci a rehabilitaci. V případě rozvoje nežádoucího chování se snaží nežádoucí jevy zastavit a omezit překážky ve vzdělávání (Vojtová, 2008).

Etopedický proces

Etopedický proces zahrnuje tři základní fáze:

- prevenci;
- intervenci;
- rehabilitaci.

Při vedení jedince s poruchou chování, v riziku pracuje etopedie v kontextu:

- osobnostního vývoje (individuality jedince);
- kritických životních situací (biografie);
- sociálních vztahů, sociálního začlenění (Vojtová, 2008).

2 VÝVOJ JEDINCE

Tato kapitola se zabývá dospíváním, jako jednou z životních etap. V úvodní části jsou přehledně uvedeny jednotlivá období ontogenetického vývoje. Následně je se všemi spojitostmi představeno období pubescence a adolescence.

2.1 Ontogenetický vývoj

Na vývoji jedince se ve vzájemném vztahu podílí genetická výbava a jeho životní prostředí. Základní, nejbližší prostředí vytváří rodina.

Každé vývojové období má charakteristické anatomické a fyziologické zvláštnosti, dochází k růstovým a vývojovým změnám.

Rozdělení ontogenetického vývoje:

1. období prenatální;
2. období postnatální;
3. rané dětství;
4. střední dětství;
5. pozdní dětství;
6. dospívání;
7. období plné dospělosti;
8. období zralosti;
9. střední věk;
10. stáří;
11. vysoké stáří;
12. věk kmetský (Machová, 2016).

2.2 Dospívání

Dospívání je období od 11 do 18 až 22 let. Životní etapa dospívání bývá označována jako přechod od dětství k dospělosti (Helus, 2018).

V dnešní době tělo dospívajícího jedince dozrává rychleji, v porovnání s jedinci ve stejném věku v minulém století, zároveň je oddáleno jeho začlenění do společnosti (Ladislav Csémy, 2015).

Časově je možné období dospívání vymezit:

- období pubescence, 11. – 15 rok;
- období adolescence, 15. – 22 rok (Macek, 2003).

Dle věku jedince lze dospívání dělit:

- adolescenci časnou, 11. - 13. rok;
- adolescenci střední, 14–16 let;
- adolescenci pozdní, 17–19 let (Ladislav Csémy, 2015).

2.3 Pubescence jako vývojové období

Název pubescence je odvozen z latinského slova „pubes“ (ochlupení) a charakterizuje se prostoupením vývojových faktorů biologických, psychologických a sociálních. Puberta je významné období velkých růstových, morfologických, fyziologických a psychických změn, jejichž výsledkem je přeměna dítěte v dospělého člověka. Hlavní podstatou puberty je dozrávání pohlavních orgánů a jejich postupné zahájení činnosti. Z biologického hlediska je puberta vyvolána vylučováním pohlavně nespecifických gonadotropních hormonů podvěsku mozkového (hypofýzy). Podněty pro zvýšené uvolňování těchto hormonů vycházejí z hypotalamu. Gonadotropní hormony uvedou v činnost pohlavní žlázy (vaječníky, varlata) (Machová, 2016).

Prepuberta začíná u dívek průměrně v 10 letech, u chlapců v 11 letech. V tomto období dochází k výraznému zrychlení růstu-prepubertální akceleraci růstu. Výškové změny však neprobíhají rovnoměrně, nejprve dochází k prodloužení dolních končetin, později k prodloužení trupu. Období prepuberty bývá označováno jako období druhé proměny postavy. Charakteristickým znakem daného období je vývoj druhotných pohlavních znaků a vývoj pohlavních orgánů.

Druhotné pohlavní znaky:

- pubické ochlupení;
- ochlupení v podpaží;
- vousy u chlapců;
- tělesné ochlupení;
- růst hrtanu, změna hlasu.
- vývoj mléčných žláz, prsního dvorce, prsní bradavky (Machová, 2016).

Puberta je časově vymezena od 13 do 15 let. Biologické změny přináší i změny psychické, pudová hnutí, emoční labilitu a rozvoj formálně abstraktního myšlení. Dokazování vlastní nezávislosti může vést k porušování společenských norem, vandalismu. Hledání nové vlastní identity je často provázeno experimenty s alkoholem, drogami, sexuálními experimenty.

Vztah pubescenta ke svému „já“.

V tomto období se osobnost pubescenta zaobírá svým vzhledem, který je pro něj velmi významný. Obavy a strach z fyzického vzhledu, který neodpovídá představám pubescenta, bývá překonáván různými způsoby. Oporu pubescenti nachází ve vrstevnických partách, ve kterých mohou své názory prosazovat (Helus, 2018).

Vztah pubescenta k okolí:

Významný vliv na pubescenta má jeho příslušnost k vrstevnické skupině, vztahy ve skupině.

Vztahové vrstevnické etapy:

- první fáze – skupinová izosexuální, jedinci vytváří homogenní skupiny, kde sdílí své problémy;
- druhá fáze – individuální izosexuální, jedinci prohlubují přátelství;
- třetí fáze – přechodná, jedinci projevují zájem o opačné pohlaví, vytváří si bližší vztahy k opačnému pohlaví;
- čtvrtá fáze – heterosexuální polygamní, dochází k nárůstu sexuálního zájmu o opačné pohlaví, vznikají bližší přátelství;
- pátá fáze – zamilovanost, charakteristická fáze pro následující období adolescence (Josef Langmeir, 2006).

2.4 Adolescence jako vývojové období

Pojem adolescence vychází z latinského názvu „adolescere“, který znamená vyspění jedince (Sobotková, 2014).

Druhá etapa dospívání, adolescence se významně podílí na utváření osobnosti jedince, jeho sebehodnocení a hledání vlastní identity (Machová, 2016).

„Je to nejdůležitější období při formování dospělého člověka a hledání vlastní identity. Jednotlivé teorie dospívání kladou rozdílný důraz na jednotlivé faktory podílející se na vývoji osobnosti jedince (Josef Langmeir, 2006 str. 42).“

„Dospívající jedinec se méně podřizuje autoritám, nastupuje nezávislé chování s prvky sebeovládání. Mnoho změn probíhajících najednou přináší rozkolísanost a proměnlivé postoje. Období dospívání má obtížně vymezitelné časové hranice, intraindividuální variabilitu (Vašutová, 2005 str. 58).“

Adolescent si pokládá otázky typu, kým je, kam směřuje, co umí, co je pro něj v životě nejvýznamnější, klade na sebe vysoké nároky, které není schopen splnit a dochází ke zklamání ze sebe samotného (Richard Jedlička, 2015).

V období adolescence dochází k rychlému rozvoji motoriky a percepce. Zájmy adolescenta jsou hlubší, poznává nové aktivity v oblasti hudby, divadla, literatury a sportu (Josef Langmeir, 2006).

V současnosti bývají jedinci v tomto období vystaveni velkému vlivu medií a sociálních sítí. V případech přehlčení se mohou u jedince vyskytovat psychické poruchy a patologické chování (Tyrlík, 2012).

Pro jedince v období adolescence je charakteristický nárůst egocentrismu.

Egocentrismus dospívajících

1. Hyperkritičnost, zastírání vlastní nejistoty, pochyby, neschopnost kompromisu.
2. Sklon k polemizování.
3. Klam, že myšlenky jsou originální a jedinečné.
4. Vztahovačnost, nezralé a nevyrovnané sebevědomí (Vašutová, 2005).

Po formální stránce je období adolescence ukončeno v 18 letech, adolescent je však stále materiálně závislý na rodičích. Postupně nespokojenost se sebou samým bývá podnětem práce na sobě a sebevýchově. Tím dochází k upevňování charakterových vlastností. Adolescenti jsou postupně schopni sebevýchovy, vyhranění charakteru a ukotvení povahových rysů.

Bipolárně formulované rysy:

- a) pasivita-aktivita;
- b) lenost-pracovitost;
- c) lajdáctví-pečlivost;
- d) bezzásadovost-zásadovost;
- e) sobectví-altruismus;
- f) povýšenost-přátelství;
- g) individualismus-kolektivismus;
- h) hrubost-ohleduplnost;
- i) namyšlenost-skromnost (Vašutová, 2005).

2.5 Sekulární trend

Dobré sociální a ekonomické podmínky uplynulých desetiletí přináší i urychlení fyzického vývoje dětí. Sekulární akceleraci v 21. století období dospívání začíná dříve. Dřívější nástup dospívání během posledních let tak neodpovídá psychickému prožívání dítěte v daném věku (Machová, 2016).

V dnešní společnosti orientované na hodnoty výkonu a ekonomickou úroveň bývá na děti vyvíjen velký emoční tlak. Děti v dnešní společnosti se musí vyrovnat s tím, že těžiště života se přesouvá mimo rodinu, na jesle a mateřské školky.

„Následný životní styl a způsob života se odvíjí od vytvořených plánů z dětství. Tyto plány nejvíce ovlivňuje výchova a způsob, jak se rodiče chovají k dítěti do jeho šesti let. V tomto období si dítě vytváří scénáře chování na celý život, scénář vítěze, skoro vítěze nebo poraženého (Herman, 2008 str. 151).“

Dospívající se scénářem poraženého užívají nejvíce slova nevím, neumím. Vybírají si nesprávné kamarády, stanovují si příliš vysoké cíle, které nejsou schopny splnit. Slibují, ale neplní. V případě absence podnětného vzoru je dítě vystaveno vlivu nežádoucích part, násilí, agrese a alkoholu. Ve věku dospívání jsou jedinci na vlastní seberealizaci a touhu být uznáni velmi citliví, hledají sami sebe prostřednictvím smysluplné seberealizace. Intenzivně hledají blízké, kteří jsou ochotni jejich činy uznat a ocenit (Herman, 2008).

3 PORUCHY CHOVÁNÍ

3.1 Poruchy chování, terminologické vymezení

„Speciální pedagogika může mít pro vymezení a hodnocení poruch chování různá východiska, různá kritéria. Poruchy chování lze zaznamenat v situacích, kdy chybí kontrola chování, regulace chování. Schopnost dodržovat společenská pravidla souvisí s rozvojem psychických a osobnostních předpokladů, znalostí společenských norem. Jedinec by měl být schopen odložit aktuální potřeby, nebo se tohoto uspokojení vzdát, pokud je uspokojení společensky nevhodné, nepřijatelné. Měřítkem potřebné úrovně uvedených schopností je rozvoj svědomí a pocitu viny (Slavomil Fischer, 2008 str. 196).“

Rozlišovacím kritériem při vymezení termínu porucha chování je vlastní obsah problematického chování, kdy dochází k porušování norem. Normu lze chápat jako negativní odchylky v chování dětí (Hutyrová, 2019).

Za normu chování je považováno to, co se hodnotí jako běžné, očekává se či předpokládá u daného jedince. Hodnocení chování jedince by nemělo probíhat bez jeho sociálního kontextu Pokorná in Hadj Moussová in (Hutyrová, 2019 str. 65).

Děti s poruchou chování

Porucha chování se nejčastěji vyvíjí přes působení rizikových faktorů k problémovému chování a vede k závažnějším poruchám chování. U dětí s poruchou chování se emociální reakce odlišují od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem. Reakce se vyskytují alespoň ve dvou prostředích a jedno souvisí se školou. Uvedené může mít za následek nepříznivý školní výkon. Mezi nejčastější případy patří vyrušování ve škole, provokování, porušování pravidel.

Mezi obecné znaky poruch chování řadíme:

1. Nerespektování platných společenských norem.
2. Neschopnost navazovat a udržet sociální vztahy.
3. Uspokojování vlastních potřeb na úkor druhých, bezohlednost, chybějící svědomí (Vágnerová, 2012).

Klasifikace poruch chování

1. Sociální porucha chování

Porucha vychází z charakteru konfliktu v sociálním prostředí, ve kterém jedinec žije.

2. Porucha chování se sociálním základem

Jedná se o disociální chování, tyto poruchy se řeší přiměřenými speciálně pedagogickými postupy. Velmi často souvisí s vývojovým prostředím dítěte, jejich charakter je přechodný. Kázeňské přestupky jsou intenzivnější, často se opakují. Jedná se o úmyslné porušování norem, vzdorovitost, nenávisť.

3. Asociální porucha

Chování jedince neodpovídá mravním normám společnosti, zatím nedosahuje úrovně ničení společenských hodnot. Váže se na starší školní věk.

4. Porucha chování antisociálního rázu, delikvence

Jedinec porušuje právní normy, chování vykazuje velkou míru nebezpečnosti, recidivy, častý výskyt agrese, cíleně škodí, prekriminalita (Vojtová, 2008 str. 63).

Ve školním prostředí speciálně pedagogické práce je významná školská klasifikace poruch chování.

Školská klasifikace poruch chování

- a) Poruchy chování vyplývající z konfliktu, záškoláctví, lhaní, krádeže.
- b) Poruchy chování spojené s násilím, agrese, šikana, loupež.
- c) Poruchy chování v návaznosti na závislosti, toxikomanie, gambling¹ (Ladislav Csémy, 2015)

Medicínské hledisko klasifikace poruch emocí a chování

Mezinárodní klasifikace nemocí 10. revize třídí jednotlivá postižení a nemoci, poruchy chování (ČR). Medicínská klasifikace slouží lékařům, zařazení dítěte do některé kategorie, diagnóza, nemusí být důvodem zařazení dítěte do speciální školy. Poruchy chování bývají obvykle diagnostikovány v dětství a dospívání.

¹ Gambling – závislost na hazardu, patologické hráčství (mnohdy o peníze)

Hyperkinetické poruchy F90	Hyperkinetická porucha chování. Porucha aktivity a pozornosti.
Poruchy chování F91	Poruchy chování vázané na vztahy v rodině. Nesocializovaná porucha chování. Porucha chování samotářského typu. Nesocializovaná agresivní porucha chování. Socializovaná porucha chování. Porucha chování skupinového typu. Skupinová delikvence. Poklesky v souvislosti s členstvím v gangu. Krádež s partou. Opoziční vzdorovité chování. Jiné poruchy chování. Poruchy chování nespecifikované.
Smíšené poruchy chování a emocí F92	Depresivní porucha chování. Smíšené poruchy chování a emocí. Porucha chování spojená s neurotickou poruchou. Smíšená porucha chování a emocí.
Emoční poruchy F93	Separáčnická úzkostná porucha v dětství. Fobická anxiózní porucha v dětství. Porucha sourozenecké rivality. Jiné dětské emoční poruchy.

Tabulka 1 Mezinárodní klasifikace nemocí

Americká psychiatrická asociace v rámci klasifikace poruch chování považuje za stěžejní věk jedince:

- typ se začátkem v dětství (před desátým rokem);
- typ se začátkem v adolescenci (po desátém roce).

Uvedené věkové skupiny jsou následně, dle závažnosti poruchy chování členy na lehké, střední a těžké (Uzis, 2021).

3.2 Etiologie poruch chování

Příčiny vzniku poruch chování jsou multifaktoriální. Mezi základní faktory podílející se na vzniku poruch chování řadíme

a) Biologické faktory

Významné je pohlaví, věk, temperament (vyšší impulzivita, dráždivost, nižší míra frustrační tolerance), úroveň mentálních schopností, oslabení či poruchy CNS² (LMD³, ADHD⁴, ADD⁵, vyšší agresivita, kolísavost emočního ladění, nižší schopnost sebeovládání).

Hutyrová in (Hutyrová, 2019) uvádí i význam kombinace biologických a sociálních faktorů (perinatální komplikace a následné rodičovské odmítání, hyperkinetický syndrom) při vytváření vztahu mezi matkou a dítětem. Nepříznivý vztah může představovat riziko v oblasti antisociálních projevů chování u dítěte.

b) Genetické faktory

Jako velmi významné je možno uvést dědičné faktory. Na základě výzkumných studií (Paclt, 2007) uvádí souvislost mezi diagnostikovanou ADHD u rodičů a dětí. V případě diagnostiky ADHD u obou rodičů, mělo 84 procent z nich dítě s ADHD.

² Centrální nervový systém

³ Lehká mozková dysfunkce

⁴ ADHD (zkratka anglického „Attention Deficit Hyperactivity Disorder“) – porucha pozornosti s hyperaktivitou

⁵ ADD (zkratka anglického „Attention Deficit Disorder“) je označení pro poruchu pozornosti bez hyperaktivity

c) Psychologické faktory

Možnými příčinami vzniku poruch chování může být nedostatečná motivace, uspokojení potřeb bezpečí, nedostatek jistoty, seberealizace a uznání závadové party. Nedostatek lásky a dlouhodobá citová deprivace v rodině může také vyústit v projevy problémového chování a poruch chování se vztahem k emoční deprivaci (Hutyrová, 2019).

d) Sociální faktory

„Ze sociálního hlediska se významně podílí na vzniku poruch chování rodina. Dysfunkční rodina, anomální osobnosti rodičů, závislosti v rodině, citová deprivace a syndrom CAN⁶ patří k nejrizikovějším faktorům pro rozvoj poruch chování. K dalším sociálním faktorům připivajícím na rozvoji poruch chování řadíme negativní vliv vrstevnických part, opakující se školní neúspěch (Slavomil Fischer, 2008 str. 197).“

Žáci dlouhodobě neúspěšní, jako nástroj své obrany proti školnímu selhání odmítají systém vzdělávání. Špatné školní výsledky se mohou vyskytnout i v důsledku zhoršené adaptace v nové škole, role v třídním kolektivu, kterou žák zaujal. Za problémového žáka s podezřením na rizikové chování je možno považovat i žáka, který se izoluje od kolektivu.

Pedagog vychází z předpokladu, že žák základní pravidla chování zná, chápe je a je schopný je dodržet. Každý žák vychází z pravidel ze své primární rodiny, ty se mohou v jednotlivých případech lišit. Učitelé hodnotí chování žáků dle obecných norem, možné odchýlení považují za problémové chování, žáky s rizikovým chováním.

3.3 Projevy problémového chování, poruch chování

- Nadměrné upoutávání pozornosti.

Dítě se snaží prosadit v kolektivu předváděním, „šaškováním“, skrytou skutečností může být pocit méněcennosti a neuspokojení (Langmeier, 2011).

- Negativismus

⁶ Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

Děti odmítají respektování norem, dodržování pravidel a stále odmlouvají. Negativismus je častým důsledkem příliš vysokých nároků rodičů na dítě, problémů při výchově dítěte s ADHD (Vágnerová, 2012).

- Lhaní

Při posuzování lhaní jako poruchy chování jsou významné situace a frekvence lží. V případech záměrného poškození druhého jedince, získání výhod je na lhaní nahlíženo jako na poruchu chování (Langmeier, 2011).

- Krádeže

Charakteristickým rysem krádeží je záměr jednání. Motivace a cíle krádeží jsou různé, mezi základní motivy patří:

- krádeže pro partu, uznání party;
- krádeže pro druhé;
- krádeže pro vlastní obohacení;
- krádeže za účelem poškození druhého, pomsty (Vágnerová, 2012).

- Útěk

Děti mohou řešit své problémy únikem z prostředí, které je pro ně nepřijatelné. Často je útěk dítěte z domova signálem nefunkční rodiny (plánované útky), nebo náhlým impulzem v případě ponížení, nespravedlivého potrestání (Langmeier, 2011).

„Obecným znakem je tendence odněkud utíkat, útěk lze interpretovat jako jednu z variant obrany vůči situaci, která je pro jedince zátěžová. V případě útěku z domova se jedná o signál, že se v rodině vyskytují negativní jevy, že rodina sama o sobě může být faktorem vedoucím ke vzniku poruchového chování (Slavomil Fischer, 2008 str. 20).“

V některých případech bývá k útěkům přiřazováno záškoláctví.

- Toulání

Dlouhodobé opuštění domova, navazující na útky je charakteristickým znakem toulání. Děti se toulají samy nebo v partě a v mnoha případech je spjato s dalšími poruchami chování (krádeže, lhaní) (Vágnerová, 2012).

3.4 Osobnost žáka v riziku a s poruchami chování v edukačním procesu

Každý jedinec, dítě má své specifické osobnostní rysy, je jedinečnou individualitou. V rámci vzdělávání na školách hlavního proudu by měli být všichni žáci zahrnuti do preventivních programů speciálně pedagogické práce a v případě poruch chování by měla být realizována včasná intervence. Častým jevem u dětí s poruchou chování jsou slabší školní výsledky, nízká motivace ke vzdělání, pocit neštěstí a nepochopení ze strany školy, rezignace na vzdělávání a další budoucnost.

Koncepční modely přístupu náhledu na poruchy chování jedince.

1) Biogenetický přístup

Přístup je zaměřený na fyziologické faktory a genetickou výstavbu jedince. Důraz je kladen na správnou životosprávu, skladbou jídelníčku. Zejména potraviny s vysokým obsahem cukru u dětí, mohou způsobovat poruchy pozornosti a změnu chování. V medicíně je využíván biofeedback, medikace.

2) Psychodynamický přístup

Tento přístup vychází z teorie, že základem poruchy emocí a chování není chování samotné, ale nevyrovnanost mezi jednotlivými složkami osobnosti. Jedná se o symptom psychologického onemocnění.

3) Psychoedukační přístup

V psychoedukačním přístupu je kladem velký důraz na práci pedagoga. Učitel by měl odhalit motivaci žákova chování, pochopit skryté konflikty, ze kterých poruchy chování vychází. Včasnou intervencí může žáka naučit správným vzorcům chování, pochopení společenských norem chování a možnosti kontrolovat, plánovat své projevy chování.

4) Humanistický přístup

Humanistický přístup se zaměřuje na rozvoj schopností dítěte, schopnost sebehodnocení, sebeuvědomění, dítě má možnost si vybrat směr svého vzdělávání.

5) Ekologický

Přístup je zaměřen na změnu struktury školy, prostředí školy má být podnětné pro změnu chování dítěte a dalších účastníků edukačního procesu. Dítě přebírá sociální vzorce chování z prostředí, ve kterém se pohybuje.

6) Behaviorální

Behaviorální model staví samotné chování do středu problematiky. Chování je ovlivňováno a utvářeno využitím teorie příčina, důsledek (Kaufman, 2001).

4 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

4.1 Terminologie rizikového chování

„Riziko je vnímáno jako jevy, kterým je dospívající jedinec vystaven. V dané souvislosti je významné dynamické působení mezi prostředím a osobností, přizpůsobení se okolnostem a podmínkám, které vývoj přináší (Sobotková, 2014 str. 34).“

Děti v riziku „AT-risk Youth“ je označení pro skupinu dětí, které jsou v dospívání vystaveny riziku a bariérám pro zdravý osobnostní a sociální rozvoj. srov. Barr, Parrett 2001, in (Vojtová, 2008).

„Rizikovým chováním rozumíme takové vzorce chování, v jejichž důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince i společnost (Miovský, 2010 str. 25).“

„Za rizikové chování je považován vzorec chování, v jehož důsledku může docházet k prokazatelnému nárůstu výchovně vzdělávacích, zdravotních, sociálních a dalších rizik, a to jak pro jedince, tak pro společnost (Procházka, 2012 str. 132).“

4.2 Typy rizikového chování

V úzkém pojetí rozlišujeme základní typy rizikového chování:

- záškoláctví;
- šikana a extrémní projevy agrese;
- extrémně rizikové sporty;
- rasismus a xenofobie;
- negativní působení sekt;
- sexuální rizikové chování;
- závislostní chování (Miovský, 2010).

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže se v oblasti primární prevence zaměřuje na předcházení rozvoje rizik vedoucích k rizikovým projevům chování žáků:
 1. Interpersonálnímu agresivnímu chování, agresi, šikaně, kyberšikaně⁷ a dalším rizikovým formám komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, intoleranci, antisemitismu, extremismu, rasismu a xenofobii a homofobii.
 2. Delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům, vandalismu, krádežím, sprejerství a dalším trestným činům a přečinům.
 3. Záškoláctví a neplnění školních povinností.
 4. Závislostnímu chování, užívání všech návykových látek, netolismu⁸, gamblingu.
 5. Rizikovým sportovním aktivitám, prevenci úrazů.
 6. Rizikovému chování v dopravě, prevenci úrazů.
 7. Rasismu a xenofobii
 8. Spektrum poruch příjmu potravy.
 9. Negativnímu působení sekt.
 10. Sexuálnímu rizikovému chování.
 11. Závislostnímu chování (MŠMT, 2013).

Mezi nejčastější motivy drogové závislosti se řadí vzdor, snaha o uznání a touha o zařazení do sociální skupiny, kultury. K dalším častým motivům přičítáme snahy o řešení problémů, emociální uvolnění nebo odstranění fyzických potíží. První zkušenosti s drogami představují únik z nudy, originální nápady, zkoumání sebe a hledání smyslu života.

„V praxi se nevyskytují uvedené problémy izolovaně. V naprosté většině případů existuje spíše kombinace typů rizikového chování nebo dochází k přecházení od jednoho k druhému (Miovský, 2010 str. 30).“

V dané souvislosti hovoříme o syndromu rizikového chování, kdy jedinec, který se chová rizikově jedním způsobem, má sklony chovat se rizikově i v dalších oblastech. Velmi často se jedná o provázání konzumace alkoholu, kouření cigaret, užívání marihuany, delikventního jednání a předčasné zahájení pohlavního života (Miovský, 2010).

⁷ Kyberšikana – forma šikany prostřednictvím informační technologie (nejčastěji internet)

⁸ Netolismus – chorobná závislost na internetu. Zejména chatování, online hraní, surfování na internetu...

Případové studie v praktické části předkládají metody speciálně pedagogické práce u žáků s rizikovým chováním šikany a extrémními projevy agrese. Uvedené typy rizikového chování jsou tedy v teoretické části představeny podrobněji.

Záškoláctví

Záškoláctví nazývané chození za školu je neomluvená absence žáka, kdy je úmyslně zanedbávaná školní docházka. Řádně neomluvenou absencí je porušován školní řád, školský zákon. Velmi často bývá záškoláctví spojeno s dalším rizikovým chováním, závislostním chováním. Nepřítomnost žáka ve výuce řeší třídní učitel. V případě podezření, že žák porušuje školní řád, školský zákon, by měl učitel tyto skutečnosti projednat se zákonným zástupcem žáka. Při nespolupráci se zákonným zástupcem by se měl obrátit na příslušný správní orgán. Důsledkem záškoláctví bývají problémy souvisejících s učením, školním prospěchem, špatná pozice dítěte v kolektivu vrstevníků. Významnou měrou se na záškoláctví podílí dysfunkční rodina (vysoká schovávavost rodičů, nezájem rodičů, vysoké nároky na dítě) (Vágnerová, 2012).

Šikana a extrémní projevy agrese

„Termín agresivita vyjadřuje vnitřní dispozici nebo osobní vlastnost, je zpravidla chápána jako relativně trvalá a hůře měřitelná charakteristika osobnosti. Agrese označuje vlastní pozorovatelné jednání, neexistuje jedna její teorie ani univerzální postupy vedoucí k překonání tohoto způsobu chování. Vždy musíme sledovat situaci, která předcházela projevům agrese a mohla být spouštěcím mechanismem (Hutyrová, 2019 str. 94).“

Typy agresivity a agrese:

- agresivita pramenící z netransparentních, nevyjasněných pravidel v rodině;
- agresivita je reakcí na tvrdou výchovu;
- vrozená agresivita;
- agresivita jako vzorec naučeného chování;
- agresivita jako projev frustrace (Vágnerová, 2012).

Šikana je forma násilí (agrese), která ve škole ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání. Při jejím výskytu dochází k narušení pocitu bezpečí žáků nebo pedagogů. I při relativně malé intenzitě šikany může u žáků a pedagogů, kteří šikanou prošli, docházet k závažným psychickým traumatům. Školy mají být připraveny šikaně předcházet, rozpoznávat ji a efektivně na ni reagovat.

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních definuje:

Šikanování je agresivní chování žáka vůči jinému žákovi, případně skupině žáků. Jedná se o opakované (nikoliv nutně) chování, které je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvyklé skryté snaze ublížit fyzicky, emočně anebo sociálně.

Šikana je charakteristická nepoměrem sil, bezmocností, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese (MŠMT, 2013).

„Agresor bývá obvykle fyzicky zdatný a silný, neukázněný, potřebuje se ukazovat, dokazuje převahu nad ostatními. Velmi často nemá dostatečně vyvinuté svědomí, za své chování se necítí vinen. Agresor cítí šikamu jako možnost sebe prosazení, není schopen se prosadit v jiné oblasti. Při rozlišení, zda jde o šikamu, či škádlení, je podstatné posoudit chování dle záměru, postoje, motivu, zranitelnosti, citlivosti, práv a svobod jedince, důstojnosti a emočního stavu dopadu (Kolář, 2011 str. 65).“

Stádia šikany

1) Stádium ostrakizmu.

Jde o etapu vzniku šikany, kdy se ve třídě objeví někdo, kdo z kolektivu vyčnívá. Odborná literatura tyto jedince označuje jako obětní beránky, černé ovce, omega, outsidersy. Tento jedinec či skupina jedinců je ve třídě neoblíbena, neuznávána a často se potýká s odmítáním a legrací na svůj účet.

2) Stádium fyzické agrese a přitvrzování manipulace.

Psychický nátlak přerůstá ve fyzickou agresi a zvětšuje se manipulace s obětí. Pocit moci nad někým je silný, a tak ji agresori přenášejí na slabého a ustrašeného.

3) Stádium vytvoření jádra.

Rozhodující stádium, vytvoření jádra agresorů. Šikana je přijata jako norma chování. Jedná se již o systematickou šikamu, která je předem promyšlena.

4) Stádium totalita.

Velmi nebezpečná fáze, většina spolužáků přejímá normy agresorů (Kolář, 2011).

4.3 Školská prevence rizikového chování

Profesní profil učitele tvoří odborné kompetence pro výuku daného předmětu, ale i kompetence pro výkon učitelské profese, komunikační schopnosti, prezentační dovednosti, diagnostické a organizační schopnosti. Osobnostní profil učitele se zakládá i na jeho pedagogickém taktu, morálních hodnotách a kladném vztahu k dětem. Žáci mají rádi učitele, kteří je respektují, jsou trpěliví, spravedliví, charakterní, mají pro své žáky porozumění a smysl pro humor.

Kauffmannův perspektivní přístup k dítěti v riziku a s poruchou emocí a chování je cílen na spolupráci žáka s poruchami chování v průběhu edukačního procesu a možnosti zvýšení jeho motivace k úspěšnému studiu a zvýšení kvalifikace. Snahou všech pedagogů by měl být perspektivní přístup k žákovi a jeho motivace ke vzdělávání (Kaufman, 2001).

V oblasti prevence rizikového chování tvoří základní pilíř podpora zdravého životního stylu, sportovní a kulturní programy pro volný čas. Některé skupiny žáků jsou různým způsobem handicapovány, ohroženy rizikovým chováním a jakékoliv typy volnočasových aktivit jsou pro ně nedostačující (Mioviský, 2010).

Na základě Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže by aktivity školy měly směřovat k primární prevenci rizikového chování a k vytváření efektivních programů specifické prevence.

- Primární prevence se zaměřuje se na aktivity k upevnění zdraví a posílení morálních hodnot. Je zaměřena na žáky bez problémového chování, soustřeďuje se na možnosti trávení volného času, rozvoj komunikačních dovedností a sociálních kompetencí. Účelné je využití poznatků expresivní pedagogiky, zážitkové pedagogiky. V rámci aktivit v prvních ročnících na středních školách žáci absolvují poznávací programy, Go programy. V průběhu celého studia na středních školách se jedná o projekty školy, souvislé stáže s pedagogy, výměnné pobyty.

- Specifická primární prevence

V aktivitách specifické primární prevence by se škola měla zaměřit na zamezení konkrétních projevů problémového chování.

- Selektivní prevenci, která se zaměřuje na žáky s předpokladem zvýšeného výskytu rizikového chování.
- Indikovanou prevenci, cílenou na jednotlivé žáky, skupinu, u nichž se opakovaně vyskytly rizikové faktory v oblasti chování (MŠMT, 2013).

Sekundární prevence

Významné místo v oblasti prevence zastává sekundární prevence, která je cílena na ohrožené a oslabené žáky. V tomto případě je důležité velmi rychle zmapovat projevy rizikového chování a stanovit vhodné metody speciálně pedagogické práce. Základem je depistáž, vyhledání, rozpoznání rizikových znaků. K rizikovým znakům řadíme vysokou absenci, dlouhodobě zhoršený prospěch, zda žák chodí do školy špinavý a zanedbaný (Kolář, 2011).

Terciální prevence

Žáci mají již dlouhodobě rozvinuté rizikové chování, zdravotní poruchy. Účelem terciální prevence je zmírnit důsledky rizikového chování a nabídnout aktivity k zamezení recidivy (Kolář, 2011).

4.4 Cíle a strategie v oblasti prevence

Cíle a strategie v oblasti prevence jsou rozpracovány v Akčním plánu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, v návaznosti na Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který ukládá školám a školským zařízením povinnost realizovat primárně preventivní aktivity (MŠMT, 2013).

Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (MŠMT, 2013).

Metodickém pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (MŠMT, 2013).

Vyhlášce č. 197/2016 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky (MŠMT, 2013).

Vyhlášce č. 416/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (MŠMT, 2013).

Vyhlášce č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Ve vyhlášce jsou stanoveny i kvalifikační podmínky pro výkon primární prevence (MŠMT, 2013).

Zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (MŠMT, 2013).

5 EMPIRICKÁ ČÁST

5.1 Cíle výzkumu

Projevy agresivního chování, agrese, šikany a kyberšikany jsou stále častějším jevem na středních školách a středních odborných učilištích. Hlavním cílem bakalářské práce je na základě uvedených případových studií popsat projevy agresivního chování, agrese a šikany v prostředí střední školy, středního odborného učiliště v kontextu prvních ročníků.

Dílčím cílem je analyzovat prostředí třídních kolektivů na střední škole, které se významně podílí na nárůstu projevů agresivního chování a šikaně.

Dalším dílčím cílem je v rámci obsahové analýzy uvedených případových studií, popsat společné znaky agresivního chování v kolektivech prvních ročníků. Definovat vzorce chování, které přispívají k rozvoji nevhodného třídního klima a podílejí se na nárůstu agresivního chování a šikany v prvních ročnících středních škol.

V návaznosti na prezentované výsledky výzkumu jsou dílčím cílem možnosti prevence a včasné intervence rizik agresivního chování a šikany na střední škole v kontextu prvních a druhých ročníků.

Pro uskutečnění dílčích cílů bylo využito metod kvalitativního přístupu, jeho kontextuálnosti a reflexivity. V rámci kvalitativního přístupu byl kladen důraz na diskrétní jednání, které je velmi důležité při pozorování mezi dospívajícími s vysokou citlivostí na soukromí. Vždy byl brán ohled na dodržení empatické neutrality a empatie směrem k objektům výzkumu. K zjištěným skutečnostem byl dodržen neutrální postoj, bylo ponecháno otevřené pole pro další proměnné, které se objevily v průběhu výzkumu a následně byly interpretovány.

Práce byla realizována na Střední škole železniční technické a služeb v Šumperku (SŠŽTS). Uvedené případové studie v bakalářské práci vychází z jednoho školního roku 2019/2020. Vzdělávání na SŠŽTS Šumperk je součástí uvedených příloh (Příloha č.1 Vzdělávání na SŠŽTS).

5.2 Metodologie, triangulace

V bakalářské práci byla použita obsahová analýza dokumentů, moderovaný rozhovor (interview), zúčastněné pozorování.

5.3 Analyzované zdroje dat

Analýza dat vychází ze tří deskriptivních případových studií. Pro dosažení konstruktivní validity uvedených případových studií byly využity zprávy z PPP (Pedagogickopsychologické poradny), SVP (Střediska výchovné péče), písemné záznamy jednání ŠPP (Školního poradenského pracoviště). Dále moderované rozhovory (interview) s informanty, zákonnými zástupci Protokoly z přímého pozorování třídního kolektivu informanta, pozorování vyučujícími odborného výcviku. Uvedené protokoly byly fixovány písemně. Jednotlivá data jsou chronologicky řazena a následně jsou přiřazeny společné znaky agresivního chování, šikany.

5.4 Výzkumný soubor

V případě provedeného výzkumu byly užity nepravděpodobnostní metody výběru zkoumaného souboru, podřízeně k cíli výzkumu. Cíleně byly vyhledány objekty výzkumu na základě inicializace, ze zápisů intervencí. Kritériem byly projevy agresivního chování a šikany.

5.5 Limity studie

Dolní hranicí výzkumu je popsání projevů agresivního chování, agrese a šikany na střední škole, středních odborných učilištích. Analýza prostředí, ve kterém dochází k nárůstu projevů agresivního chování, šikaně. V rámci třídního kolektivu ozdravení vztahů, možnosti prevence.

Horní hranicí výzkumu jsou možnosti dlouhodobé intervence ŠPP u projevů agresivního chování a šikany na středních školách a středních odborných učilištích.

5.6 Metody sběru dat

Obsahová analýza dokumentů.

Moderované rozhovory (interview), které probíhaly formou běžného rozhovoru v klidném prostředí mimo dění třídy, za přítomnosti školního speciálního pedagoga. Vždy byl kladen důraz na přirozenost konverzace a blízký kontakt. Jádro interview, tvořily otázky v souvislosti s cílem výzkumu.

Dále byla užita extrospektivní metoda otevřeného, zúčastněného pozorování v rámci odborného výcviku, v třídním kolektivu. V případě pozorování bylo užito pravidlo deskripce, holý popis pozorování.

5.7 Případové studie

Žáci SŠŽTS v Šumperku podepisují Žádost o poskytování standardních poradenských služeb (Příloha č. 2 Žádost o poskytování standardních poradenských služeb). Informanti podepsali informovaný souhlas s účastí na kvalitativním výzkumu (Příloha č.3 Informovaný souhlas pro účastníky na kvalitativním výzkumu). Pro zachování anonymity jsou jména informantů fabulována. Informovaný souhlas s poskytnutím speciálně pedagogické poradenské služby ve škole (Příloha č.4 Informovaný souhlas s poskytnutím speciálně pedagogické poradenské služby ve škole).

5.7.1 Případová studie č.1 Tereza K.

a) Obsahová analýza dokumentů

Rodinná anamnéza

Tereza žije sama s matkou, nemá další sourozence. Otec od nich odešel před 11 lety. Matka 39 let, dlouhodobě nezaměstnaná.

Osobnostní anamnéza

Dívka se ve třídě neprojevuje, působí dojmem strachu, vyhýbá se očnímu kontaktu.

Sociální anamnéza

Na základě záznamů pozorování učitelky odborného výcviku dívka nekomunikuje, na dotazy učitelky nereaguje. Při oslovení zákazníkem svévolně opustila odborný výcvik. Dívka od 1. třídy základní školy navštěvovala speciální školu, Scholu Viva v Šumperku pro žáky se specifickými poruchami učení. Na základě doporučení SPC (Speciálně pedagogické centrum) má žákyně podpůrná opatření 3. stupně. V teoretické výuce je doporučeno respektovat individuální pracovní tempo a ponechat dostatek času na plnění zadaných úkolů. Na odborném výcviku je doporučeno zadané úkoly prakticky předvést a častěji zopakovat cíl práce a pracovní postup. V teoretickém vyučování i na odborném výcviku je doporučeno Terezu pozitivně motivovat a povzbuzovat k práci. Na základě doporučení by se k dívce mělo přistupovat empaticky, je velmi senzitivní.

b) Moderovaný rozhovor

Tereza K.

Téma: Učební obor.

13. 10. 2019

Tereza na otázky, zda se jí učební obor líbí uvedla, že ji obor baví a je spokojená. Má opravdové kamarádky. O přestávkách jde s Nikolou a Gábinou na chodbu a dělí se o svačinu, je dobrá kamarádka a koupí i bagety pro holky. Další doplňující otázky odkryly vztah Terezy s dívkami Nikolou a Gábinou. Tereza dívkám kupuje cigarety, oni ji pak dají potáhnout. Někdy jí ze srandy nadávají a liskají.

Eliška N.

Téma: Ublížování ve třídě.

13.10. 2019

Spolužačka Terezy na otázky, mohla bys mi popsat chování ve třídě, jak se na to díváš, uvedla, že si ve třídě nikoho nevšímá. Jen ví, že na Facebooku někdo napsal, že už to Nikola s Terezou přehání, s tím, co ji dělá. Na základě dalších doplňujících otázek Eliška uvedla, že to začalo hned v září. Tereza kupovala Nikole a Gábině bagety, cigarety, uklízela po nich papírky.

Lucie H.

Téma: Ublížování ve třídě

13. 10. 2019

Spolužačka Terezy na připravené otázky, jak de dívá na situaci ve třídě, zda ji baví učební obor uvedla, že ve třídě je to hnusné, hlavně Nikola. Dále Lucie uvedla, že sedí za Terezou a slyšela, jak ji Nikola říká, že jestli nedonese peníze tak uvidí. Doplňujícími otázkami Lucie sdělila, že na odborném výcviku nepracuje s Terezou ani Gábinou a Nikolou, je u jiného stolu, zeptejte se druhaček.

Gábina S.

Téma: Ublíživání ve třídě.

13. 10. 2019

Na připravené, přímé otázky, proč si myslíš, že se Tereza necítí ve třídě dobře, Gábina odpověděla, že k tomu nic neví. Gábina se opravuje, uvádí, že Tereze nadává Nikola. Na základě doplňujících otázek Gábina uvádí, že jí je to jedno, nepozastavuje se nad tím. A už nic říkat nebude, nikomu, učitelé si mají myslet co chtějí. Na dotaz, zda by se jí líbilo, když by někdo dojedl svačinu a ona musela po něm uklízet odpadky, řekla, že proti Tereze nic nemá

Interpretace

Gábina na otázky, které se netýkaly problému s Terkou, odpovídala v pohodě. Jak přišla řeč na Terezu, byla přídržlá a trvala, že nic neřekne, naučené schéma.

Gábina se vrátila k ŠSP a o samotě sdělila, že Nikola je na Terezu škaredá. Ona jí nemůže nic říct, i když s tím nesouhlasí. Pláče. Nikola jí prý řekla, co nám má říkat.

Nikola M.

Téma: Ublíživání ve třídě.

13.10209

Na základě otázky, jak vidí situaci ve třídě, klima ve třídě se Nikola ihned rozpovídá. Nikola vidí celou situaci jinak, odpadky holky odnáší, protože je chtějí odnášet. Nikola uznává, že má někdy zlost, a tak si jí musí vybit na jiných lidech. Ví, že jen párkrát Terce vynadala a ty odpadky jí taky jen párkrát přikázala odnést. Nikola říká, že se tak vždycky chovala ve třídě. Následně se odmlčí a přizná, že Terezu někdy bila.

Anna F.

Téma: Ublíživání v prvním ročníku.

13.10.2019

Žákyně druhého ročníku, spolužačka Terezy na odborném výcviku. Na připravené otázky jak se Nikola a Gábina chovají k Tereze uvedla, že to vědí všichni. Nikola a Gábina dávají v Kauflandu do košíku hodně věcí, Tereza jen málo. Vždycky to platí Tereza. Dále uvedla, že když se nad tím zamyslí, tak je Tereza zmanipulovaná. Fakt si myslí, že má takhle kamarádky.

Matka Terezy K.

Téma: Ublíživání ve třídě.

16.10.2019

Matka na připravené otázky uvedla, že Tereze se ve škole líbí, má skvělé kamarádky. Na základě dalších doplňujících otázek se matka rozpovídala, že ji na tom kamarádství něco neseďí, všimla si pár drobností. Matka prosí o pomoc, sdělila, že sama byla šikanovaná na ZŠ. Na závěr matka uvedla, že se holky na odborném výcviku štítí Tereze umývat vlasy, naznačily jí to. Dále uvedla, že Tereza se bojí o Gábinu a Nikolu, aby s nimi holky kamarádily.

Barbora K.

Téma: Ublíživání v prvním ročníku.

16.10.2019

Žákyně druhého ročníku, spolužačka Terezy na připravené otázky, jak se jí spolupracuje s děvčaty z prvního ročníku uvedla, že to jsou potvory. Nejhorší mrcha je Nikola. Ke mně si nic nedovolí, ale z prvaček si dělá služky.

c) Záznamy ze zúčastněného pozorování, vyučující odborného výcviku

Tereza je na odborném výcviku méně zručná, padají jí věci z rukou. Následně je cílem zesměšňování spolužaček, stává se velmi uzavřenou, postupně nekomunikuje vůbec. O přestávkách postává a popochází ke Gábině a Nikole.

d) Záznamy ze zúčastněného pozorování, vyučujícím a dozory ve třídě

Tereza sedí před Gábinou a Nikolou, během vyučování se k nim natáčí. Dívka je velmi senzitivní, potřebuje podporu a motivaci ke splnění úlohy, zadání. Na přímé dotazy ve výuce neodpoví, výjimečně zašeptá odpověď. Vyučující provádějící dozory ve třídě uvedla, že Tereza často tráví přestávky na WC. Na chodbě je vidána s Gábinou a Nikolou.

Diskuse Případová studie č. 1 Tereza K.

Žákyně prvního ročníku učebního oboru kadeřník, Tereza je méně zručná, má slabší jemnou motoriku. V dané souvislosti byla dívce zapůjčena cvičná hlava pro domácí trénink. Doporučení SPC pro studium učebního oboru kadeřník se jeví jako méně vhodné. Dívka je velmi subtilní a nekomunikativní při jednání se zákazníky. Nechápe rozdíl v kamarádství a omezování svobody jedince. Necítí se v kolektivu konformně, ale není schopná asertivního jednání. Během interview byl dívce pojem agresivní chování vysvětlen a dívka dokázala své pocity popsat, nechce a neumí je řešit. Pro Terezu je velmi významná fixace na kamarádky, lze usuzovat na sociální osamělost, citovou a emoční labilitu. Nikolu a Gábinu má pořád ráda. Následným pozorováním, bylo zjištěno, že Tereza v době přestávek vyhledává agresorky (Nikolu, Gábinu).

Hlavního cíle bakalářské práce, je dosaženo popsáním agresivního chování, šikany v prvním ročníku oboru kadeřník. Oběť případové studie byla vystavena fyzické agresi a přitvrzování manipulace, druhé stádium šikany. U oběti je zřejmý Stockholmský syndrom, kdy oběť má k agresorovi vytvořené pouto. Zlo chápe jako nutnost, za jakékoliv ústupky agresorovi děkuje.

Na základě analýzy prostředí, které přispívá k nárůstu projevů agresivního chování se jako významné jeví biologické faktory. Individuální rozdíly v dospívání a ryze dívčí kolektiv.

Přechod ze základní školy na střední školy, odborná učiliště, představuje náročný krok pro všechny jedince.

Při naplnění dílčího cíle analýzy prostředí, které přispívá k nárůstu projevů agresivního chování v prvních ročnících učebního oboru je zřejmý i vliv úrovně zručnosti. Jedinci méně manuálně zruční bývají prvními cíli posměchu. Oběť šikany případové studie č.1 je nekomunikativní, citově labilní a s výrazně nižší úrovní manuálních schopností.

Naplnění dílčího cíle možností prevence jsou poznávací programy v prvních týdnech, prvního ročníku pro učební obory. Žákům by v prvních týdnech studia na nové škole byly vhodnou formou, vysvětleny pojmy agresivita, šikana, svoboda jednání, asertivní jednání. Dále následná včasná intervence ŠPP, rozhovory s obětí šikany, terapie na téma kamarádství, vztahů, lásky umožňuje u obětí šikany lépe poznat její předpoklady pro zvolený učební obor.

Na základě provedené analýzy pozorování na odborném výcviku bude dívka nabídnut přestup na učební obor prodavač, kde je kladen menší důraz na jemnou motoriku. Ve třídě učebního oboru prodavač je více žáků s handicapem, imobilní dívka a působí zde asistentka pedagoga (asistence u imobilní dívky). Asistentka může být nápomocna i oběti šikany první případové studie.

Možné intervence ŠPP by měly směřovat i k zákonnému zástupci oběti šikany, doporučení terapií, téma pro diskusi o kamarádství, významu hodnoty peněz a kouření v rámci rodiny.

Pro ozdravení vztahů ve třídě kadeřník, první ročník, by měla probíhat intervence ŠPP formou třídnických hodin s využitím výukových materiálů jsns.cz. Agresorkám bude uděleno výchovné opatření a bude sledováno chování na odborném výcviku i teoretickém vyučování.

5.7.2 Případová studie č. 2 Ondřej M.

a) Obsahová analýza dokumentů

Rodinná anamnéza

Ondřej žije v rodině s matkou, otcem a starším bratrem. Matka 43 let pracuje jako kuchařka, otec 47 let pracuje jako elektrikář u Českých drah.

Osobnostní anamnéza

Ondřej je silně obézní, velmi nepořádný.

Sociální anamnéza

Ondřej nastoupil až do druhého ročníku učebního oboru zedník, první ročník absolvoval na Středním odborném učilišti opravárenském v Králíkách. Na základě doporučení PPP má žák podpůrná opatření 2. stupně, SPU dyslexie, dysortografie. Dle doporučení z PPP je pro Ondřeje důležité navázání kontaktu s vyučujícím, kterého přijme a spolupracuje s ním pouze v případě, že si získá jeho respekt. Velmi důležité je pro Ondřeje klima třídy, klidné prostředí a pocit bezpečí.

Při výuce je vhodné Ondrovi prodloužit čas při zpracování textu a ke kontrole úkolů. Vyučující by se měl snažit korigovat Ondrovi tendence úkol zvládnout velmi rychle. Ondra se rád zajímá o mapy, železnici a železniční modely. Učitelé by měli podpořit tyto zájmy a snažit se zájem o učivo navázat díky uvedeným koníčkům.

b) Záznam zúčastněného pozorování třídní učitelkou

Třídní učitelka ve svých odborných hodinách (7.11.2019) pozorovala neustálé slovní napadání Ondry spolužáky. Následně před další vyučovací hodinou si šel Ondra koupit minerálku do školní kantýny, dal si ji do batohu a šel na WC. Vrátil se a pití bylo položeno na lavici, nebylo originálně zavřené. Všiml jsi, že je v něm „flusanec“ ukázal to paní učitelce.

c) Moderovaný rozhovor

Ondřej M.

Téma: Nevhodné chování ve třídě

7. 11. 2019

Na základě nepřímých otázek, jak Ondřej vidí sebe v třídním kolektivu uvedl, že si musí pořádkem balit všechny věci, spolužáci mu je jinak schovávají. Jednou si nechal ve třídě batoh a šel na WC, spolužáci si hráli s jeho mobilem fotbal. Jednou přišel ze školní kantýny a měl rozlámané všechny pastelky. Ondra nezná spolužáky, kteří to dělají jménem, ale ví, kdo to udělal. Mobil funguje, ale je poškrábaný. Ondra se ve třídě necítí moc dobře, hlavně proto, že do něho někdo ze spolužáků píchne prstem a vykřikne, je to máš špeky. Nejvíc mu vadí, že si vezmou od Ondry brambůrky, které má na lavici. Před týdnem někdo Ondrovi rozbil propisku, prý neplakal. Ondra to ve škole nechtěl nikomu říkat. Řekl vše doma, rodina si myslí, že Ondra dělá něco ve škole špatně. Ondra ví, proč to dělají. Štve je, že je „zevl“ a že má na lavici nepořádek, papírky a „grgá“. Snaží se to omezit, ale kluci prý taky „grgají“ a jedí jako prasata. Jednou o přestávce kluci házeli sáček s vodou nad jeho hlavou, roztrhl se o monitor.

Interpretace

Ondřej byl velmi rozrušen, následně byl uklidněn speciální pedagožkou. Závěr interview tvořily otázky týkající se učebního oboru. Ondra popsal výkresy vlaků, které maloval. Proč má některé železniční modely raději. Jaké materiály při výrobě modelů používá.

Další přestávku Ondřej přinesl jména spolužáků, kteří to dělali.

Nosí zelené tričko, modré rifle. (Matouš V.)

Nosí bílé tričko, šedé rifle a má blond vlasy s copem. (Michal C.)

Černá bunda, černé rifle, černá kšiltovka. (Jiří V.)

Černá mikina, šedé rifle, černé crocsy. (Lukáš A.)

Šedá mikina, šedé rifle, cop. (znovu uveden Michal C.)

Martin V.

Téma: Ublíživání ve třídě.

7. 11. 2019

Na základě připravených otázek, nepřímých a přímých Martin připouští, že dělají Ondrovi naschvály, bere se mu pití. On to dělá jen někdy, hlavně to dělá Michal C. Jídlo z tašky mu Martin nikdy nevzal, jen se mu posmíval, že je tlustý a nemůže běhat. Telefon mu vzal Michal C., posílal ho po třídě všem, za to Martin nemůže. Flusanec do pití udělal Michal C., Martin a Jirka V. se jen dívali. Popichování (fyzický kontakt) Michal C., Vašek H., Tomáš K., Aleš K. Martin se rozpovídal i o ostatních spolužácích a jejich chování k Ondrovi. Neustále po něm někdo hází papírky a zbytky jídla. Je to protože, neuklízí a nereaguje na pokyny vyučujících a tím všechny rozčiluje.

Jiří V.

Téma: Ublíživání ve třídě

7. 11. 2019

Na základě připravených otázek Jirka připouští, že Ondra se ve třídě nemusí cítit dobře. On i další spolužáci ho uráží kvůli jeho chování, je to čuně. Kdy to začalo, si neuvědomuje. Michal C., mu vzal pití a flusnul do něj. Michal C., vzal Ondrovi telefon, Jirka ho upozorňoval, že tyto legrácky nejsou vhodné.

Michal C.

Téma: Ublíživání ve třídě

7. 11. 2019

Na připravenou otázku, jak se Michal cítí třídě, uvádí, že se ve třídě necítí dobře. Ondřej M. se s námi nebaví „nevím proč, asi se nás bojí“. Do pití mu neflusnul. Speciální pedagožka mu oznámí, že byl viděn. Michal uvedl, že to bylo už dávno a někdo ho navedl. Michal uvádí, že se Ondrovi posmívá celá třída, sní během vyučování troje chipsy. Jednou ho poplácal po břicho, že má z chipsů špeky. Nevybavuje si, že by ho sám někdy popichoval. Michal nemá co říct. Michal následně řekl, že Ondrovi flusl do pití proto, že na bývalé škole zlomil kamarádovi ruku, a to má za to co udělal.

Lukáš A.

Téma: Chování ke spolužákům

7. 11. 2019

Lukáš na připravené, nepřímé otázky, jak se cítí ve třídě uvádí, že ne moc dobře. Ondra ho štvě, má nepořádek. Lukáš se rozpovídá, jak Ondřeje kluci provokují, přesunují mu pití na lavici. Dělá to asi Michal C., nejvíc Ondru provokuje Martin V. Lukáš prý, neviděl nic víc. Dřív mu taky někdy nadával, pak se na to vyprdl.

František D.

Téma: Školní neúspěšnost, žák ohrožen školní neúspěšností CJL, IKT, ODK, STE

7. 11. 2019

Žák na přímou otázku důvodu školní neúspěšnosti uvádí zhoršenou domácí přípravou a dlouhodobou nemoc. Je mu doporučeno doplnit sešity chybějícím učivem a požádat vyučující o konzultaci. František si stěžuje, že mu ve třídě vadí „bordel“ pod Ondrovou lavicí. Štvou ho hádky ve třídě. O přestávkách pořád někdo na Ondru pořvává, nejvíc Martin V. Kontrolní setkání pro řešení školní neúspěšnosti je stanoveno za měsíc.

Rozhovor s rodiči Ondřeje M.

10. 11. 2019

Rodiče se svěřili, že Ondra zažil šikanu na SOU (Střední odborné učiliště) Králíky. Ondra byl dlouhodobě obětí agresivního chování, šikany. Na konci prvního ročníku byl Ondra zoufalý a zahrán do kouta. V červnu na odborném výcviku v SOU Králíky Ondra napadl agresora, učitel odborného výcviku nebyl v dílně. Ondrovi bylo uděleno na SOU Králíky výchovné opatření. Rodiče následně zažádali o přestup Ondry na SŠŽTS v Šumperku.

Rodiče jsou rádi, že Ondra je na SŠŽTS Šumperk. Dle jejich slov je to tady lepší, s Ondrou někdo pracuje, zajímá se o něj. Velmi si přejí, aby zůstal ve škole.

Diskuse Případová studie č. 2 Ondřej M.

Velmi často jsou v prvních a druhých ročnících učebních oborů žáci starší, přecházející ze střední školy, oboru, kde byli neúspěšní, nebo opakují ročník. Uvedené významně ovlivňuje prostředí, ve kterém dochází k nárůstu projevů agresivního chování a šikany. Hlavní agresor i oběť přestoupili z jiné střední školy. Případová studie popisuje šikanu ve stádiu vytvoření jádra, postupující do stádia totalita. Z analýzy prostředí přispívající k nárůstu agresivního chování a šikany v případové studii č. 2 je zřejmý vliv fyzické odlišnosti oběti (obezity) a odlišnost v oblasti zájmů. Nepořádnost a obezita je záminka k nárůstu projevů agresivního chování ze strany spolužáků, následně šikany. Sociální síť představují spolužáky ihned po nástupu do prvních ročníků a informace z předchozí školy mohou být milně, účelově interpretovány. Oběť dlouhodobé šikany se stává znovu obětí šikany.

Dlouhodobé intervence ŠPP, nutnost vyučujícího ve třídě v době přestávek se jeví jedinou možností udržení Ondry ve třídě. Dále bude nutné ve třídě opakovaně provádět intervence formou individuálních pohovorů, sledovat dynamiku třídy a tenze. V rámci prevence bude Ondrovi vyučujícím každou přestávku připomínán pořádek. Ondrovi by měla být nabídnuta dlouhodobá terapie v oblasti zdravého stravování a zdravého životního stylu, možnosti konzultace s psychologem a předány kontakty další profesionální pomoci.

Všichni agresoři budou poučeni o slušném chování a budou jim vysvětleny pojmy agrese, projevy agresivního chování a šikana. Udělena výchovná opatření.

U agresora Michala C se odkryly i další případy šikany v jiných třídách. V případě Michala je nutná spolupráce se zákonnými zástupci a SVP Dobrá vyhlídka.

5.7.3 Případová studie č.3 Vlastimil J.

a) Obsahová analýza dokumentů

Rodinná anamnéza

Vlastimil žije s matkou a mladší sestrou. Matka 35 let, pracuje jako prodavačka.

Osobnostní anamnéza

Vlastimil je ve škole spokojený, je zručný, Nesnáší nespravedlivost. Velmi komunikativní.

Sociální anamnéza

Vlastimil je žákem prvního ročníku učebního oboru instalatér. Dle doporučení PPP je Vlastimilovi vypracováno IVP, SPU dyslexie, dysgrafie. Chybovost specifického sekundárního rázu, tolerance nejistého a pomalého způsobu psaní a čtení. Na základě doporučení je pro hodnocení žáka vhodnější písemné zkoušení, otevřené otázky, bez časového limitu. Práce v časovém limitu, velmi oslabuje výkon studenta. Vyučující by měli trvat na důsledném dodržování pravidel chování, jasně vymezit pravidla pro práci v hodinách. V rámci teoretického vyučování by měli učitelé trvat na odpovědnosti žáka v souvislosti se svým chováním, rozvoji kritického myšlení a sebekritiky. Významné je Vlastimila motivovat ke školní práci, hledat a podporovat jeho silné stránky.

b) Moderovaný rozhovor

Vlastimil J.

Téma: „Debila nebudu poslouchat.“

15. 11. 2019 žák vyhledal speciální pedagožku

Žák si chtěl popovídat o učitelích. Stěžoval si na učitele, kteří jsou málo přísní. On by některé spolužáky „zliskal“. Nemá rád, když někdo vyrušuje, strašně ho to rozčiluje. Ví, že by to neměl asi říkat. Učitelé na ZŠ si pak na něj zasedli a šikanovali ho, už to nechce tak to jde nahlásit.

c) Záznamy pozorování z třídnické hodiny

16. 11. 2019

Speciální pedagožka v třídnické hodině pracuje se žáky na téma nálada, práce s náladou. Skupinová práce na téma asertivní chování, agrese, pravidla třídy.

d) Záznam vyučující, speciální pedagožky

18. 11 .2019

Vyučující českého jazyka konzultuje nevhodné chování Vlastimila ve vyučování. Vlastimil slovně napadá spolužáky, pokřikuje. Nevhodně se chová k vyučujícímu.

e) Záznam ŠPP s vyučujícími odborných předmětů, učiteli odborného výcviku a třídní učitelkou

18. 11 .2019

Učitelé u Vlastimila pozorují projevy agresivního chování ve všech hodinách vůči spolužákům, některým učitelům.

f) Moderovaný rozhovor

Vlastimil J.

Téma: Projevy agresivního chování

18. 11. 2019

Na nepřímé otázky, jak se Vlastimil cítí ve škole, uvádí, že je velmi spokojený, líbí se mu učební obor. On sám už od 13 let pracuje v zednické partě, dobře si vybral a na odborném výcviku ho pan učitel chválí. Chlapec se rozvykládá. Nesnáší nespravedlivost. Když někdo „něco“ tak musí být potrestán. „Oko za oko, zub za zub.“ A jak říkal, debila nebude poslouchat. Vlastimil je velmi sdílný. Rád si „pokecá“ chodil i k psychologovi a je dobrovolný hasič, všichni v dědině ho znají.

Interpretace

Během interview byl Vlastimil velmi přecitlivělý, labilní.

g) Moderovaný rozhovor s matkou Vlastimila J.

Téma: Jak se Vlastimilovi líbí ve škole, ve třídě se spolužáky.

18. 11 .2019

Dle matky je Vlastimil ve škole velmi spokojený, v Oskavě na ZŠ byl „černá ovce“.

h) Moderovaný rozhovor Vlastimil J.

Téma: Agrese

19.11. 2019

Vlastimilovi je vysvětlen rozdíl mezi asertivním a agresivním jednáním. Domluveny další konzultace, jak se mu daří zvládat stres ve třídě a vhodně se chovat k vyučujícím a spolužákům. Domluveno omezení agrese ke spolužákům. (Přijde si pokecat „jak to jde“).

Diskuse Případová studie č. 3 Vlastimil J.

Vlastimil je od ZŠ v zednické partě. Pracuje a učební obor mu jde velmi dobře, je to praktik. Chlapec je velmi labilní a přecitlivělý. Negativní emoce, křivdu, nespravedlnost v jeho pojetí vnímá velmi intenzivně. V případě, že u učitele vycítí slabost, porušuje pravidla, pro dosažení hlavního cíle práce jsou popsány projevy agresivního chování Vlastimila J, počáteční stádium fyzické agrese a šikany k učitelům i spolužákům.

Na základě případové studie č.3 je významným faktorem prostředí, které se podílí na nárůstu agresivního chování, nesmíšený kolektiv, pouze chlapci. Uvedené je společným znakem případové studie č.1, č.2. a č.3. Analýza prostředí, které přispívá k nárůstu agresivního chování v případové studii č. 3 ukazuje na společné znaky agresivního chování a vzorce chování agresora v případové studii č.1 a č.3. Agresorky první případové studie jsou silné a manuálně zručné. Agresor v případové studii č.3 od 13 let pracuje, cítí se být silný, starší a nejchytřejší, než jeho spolužáci V kombinaci s emoční labilitou bývá často agresivní. Pro splnění dílčího cíle prevence by měly být agresorovi v případové studii č.3, jasně vymezeny cíle pro úspěšné zvládnutí učebního oboru, počet zápisů v třídní knize Vyučující všech teoretických předmětů by měli být školním speciálním pedagogem seznámeni, jak s agresorem pracovat, Pro Vlastimila je důležité důsledné, striktní jednání, učitel by měl být vždy spravedlivý. Během následujících měsíců by měla být ŠPP sledována dynamika třídy a třídní klima.

5.8 Shrnutí diskuse případové studie č.1 - č.3

Hlavního cíle bakalářské práce, popsání projevů agresivního chování, agrese, šikany v prostředí střední školy v kontextu prvních ročníků bylo dosaženo na základě uvedených případových studií. První případová studie popisuje stádium vytvoření jádra fyzické agrese, šikany. Agresorky opakovaně ponižovali oběť, verbálně a fyzicky ji napadali. U první oběti případové studie je zřejmý Stockholmský syndrom, specifická pozitivní emoční vazba oběti na agresorkách.

Analýzou prostředí třídních kolektivů na střední škole na základě uvedených případových studií je patrný vliv pohlaví v kolektivu, ryze dívčí, chlapecké kolektivy. Dalším vlivem jsou individuální rozdíly v dospívání dané věkem žáků přistupujících a přestupujících do prvních ročníků.

Na nárůst agrese v rozmezí jednoho až dvou ročníků poukazuje ve své bakalářské práci Moravcová.

„Při zkoumání vztahu mezi pozitivními a negativními položkami souvisejícími s klimatem třídy bylo zjištěno v jednotlivých třídách následující: nejpozitivněji vnímají klima ve třídě žáci 6. třídy, naopak situace vztahující se k negativnímu klimatu uvádějí nejčastěji žáci 8. a 9. třídy.“ (Moravcová, 2020)

Do společné třídy nastupují žáci městských, venkovských a speciálních škol, z rozdílně sociálně – ekonomicky vyspělých rodin. Společnými znaky agresivního chování na základě případových studií jsou počáteční posměšky, urážky, následně fyzická agrese, ponižování, až po vytvoření jádra šikany v druhé případové studii. V souvislosti druhé a třetí případové studie je společným vzorcem chování emoční labilita agresorů při zvýšeném stresu v teoretickém vyučování

Z výzkumného šetření rizikového chování v posledních ročnících základní školy 8. a 9. ročníku je vidět obdobné projevy agresivního chování, pomlouvání, posmívání, nadávky.

„Žáci mají zkušenost s agresivním chováním. Nejméně frekventovaným spouštěčem je špatná známka. Žáci také uvedli, že mají chuť spolužákovi ublížit jen tak nebo z nudy, když nemají co dělat, najdou oběť, která se stane terčem jejich chování. Toto zjištění je velmi znepokojující.“ (Moravcová, 2020)

Agresori případových studií byli starší, zručnější na odborném výcviku. Oběti první a druhé případové studie byli jedinci s handicapem (manuálně méně zručná dívka, obézní chlapec).

Možnostmi prevence a intervence jsou uvedeny pro jednotlivé případové studie. Pro všechny třídy prvních ročníků jsou vhodné seznamovací kurzy, důsledné a spravedlivé přístupy vyučujících k žákům. V kolektivech, kde probíhala šikana je důležité dlouhodobé sledování dynamiky vztahů a tenzí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala metodami speciálně pedagogické práce u žáků s rizikovým chováním na střední škole a středních odborných učilištích. se zaměřením na projevy agresivního chování a šikany, navrhuje možnosti prevence.

V teoretické části bakalářské práce byl vymezen předmět a cíl speciální pedagogiky, představena speciálně pedagogická subdisciplína etopedie. Následně, v souvislosti zaměření práce na žáky střední školy a středního odborného učiliště bylo popsáno vývojové období pubescence a adolescence ve všech souvislostech a nejvýraznější změny, které toto období přináší. Dále byly v teoretické části popsány obecné znaky poruch chování a jejich klasifikace. Přehledně byly uvedeny projevy problémového chování a koncepční modely přístupu náhledu na poruchy chování jedince. Závěr teoretické části představil rizikové chování, jednotlivé typy rizikového chování a možnosti školské prevence rizikového chování.

Na základě teoretické části bakalářské práce lze vyvodit, že na rizikovém chování adolescentů se podílí více faktorů. K nejvýznamnějším patří dysfunkční rodina, snaha o uznání a touha o zařazení do sociální skupiny. K dalším častým motivům přičítáme nevhodné snahy o řešení problémů, emoční uvolnění nebo odstranění fyzických potíží. Období adolescence představuje významnou životní etapu jedince mezi dětstvím a dospělostí, kdy je na jedince kladena velká zátěž a jsou zranitelní. Nástrojem k zamezení vzniku a rozvoje rizikového chování je primární prevence, včasná, cílená intervence. Stanovený cíl teoretické části bakalářské práce lze považovat za splněný.

V úvodu praktické části bakalářské práce byly stanoveny cíle práce. Hlavní a dílčí cíle byly naplněny na základě kvalitativního výzkumu, prostřednictvím tří případových studií. Případové studie popisují jevy na vybrané střední odborné škole. Využitím výzkumných metod obsahové analýzy dokumentů, moderovaných rozhovorů a pozorování byly popsány projevy agresivního chování a šikany u žáků prvních a druhého ročníku střední školy. Na základě výzkumného přístupu případové studie bylo analyzováno prostředí, které se podílí na rozvoji projevů agresivního chování, šikany v prvních ročnících střední školy. Dále byly výzkumem popsány společné znaky agresivního chování v kolektivech prvních ročníků a definovány vzorce chování, které přispívají k jeho rozvoji. Výzkum předkládá možnosti prevence a intervence agresivního chování a šikany u uvedených případových studií.

U předložených případových studií byly popsány projevy agresivního chování, naschvály, ponižování, zesměšňování, fyzická agrese a šikana prvním, druhém a třetím stádiu. Výraznějším výsledkem signalizujícím zvýšené riziko byla skutečnost šikany ve třídách ryze dívčích nebo chlapeckých, tedy napříč typicky dívčími, nebo chlapeckými učebními obory. Výrazné riziko agresivního chování a šikany představují starší žáci nastupující do prvních ročníků v důsledku přestupů z jiné střední školy nebo opakování ročníku. Na základě analýzy získaných výsledků zjišťujeme jistou souvislost mezi výskytem agresivního chování a klima třídy. Nepříznivé třídní klima bylo popsáno v druhé případové studii, vytvoření jádra šikany. U praktické části bakalářské práce lze konstatovat, že na základě diskuse u uvedených případových studií a shrnutí diskuse došlo k naplnění všech na počátku stanovených výzkumných cílů. Bakalářská práce popisuje projevy agresivního chování, šikany u žáků na střední škole v kontextu prvních ročníků. Přináší analýzu prostředí, které přispívá k nárůstu agresivního chování a šikany na střední škole. Popisuje společné znaky, vzorce agresivního chování a šikany v rámci prvních ročníků. Výsledky výzkumného šetření byly použity pro vytvoření možnosti prevence a intervence v třídních kolektivech dané střední školy. Výsledky realizované bakalářské práce mohou sloužit jako zdroj dat pro uvedenou střední školu, jako pomocný materiál aktérů primární prevence této školy při prevenci rizikového chování.

SEZNAM ZKRATEK

CJL, Šeský jazyk a literatura

IKT, Informační a komunikační technologie

IVP, Individuální vzdělávací plán.

MŠMT, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.

ODK, Odborné kreslení

ODV, Odborný výcvik.

PPP, Pedagogicko psychologická poradna.

SPC, Speciálně pedagogické centrum.

ŠPP; Školní poradenské pracoviště

STE, Stavební materiály

SVP, Středisko výchovné péče.

SŠŽTS, Střední škola železniční, technická a služeb.

ŠPZ, Školní poradenské zařízení.

ŠSP, Školní speciální pedagog.

ŠMP, Školní metodik prevence.

VP, Výchovný poradce.

ZŠ, Základní škola.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČR, Ústav zdravotnických informací a statistiky. Prohlížeč | MKN-10 klasifikace. *Mezinárodní klasifikace nemocí*. [Online] <https://mkn10.uzis.cz/>.

Helus, Zdeněk. 2018. *Úvod do psychologie*. místo neznámé : Grada, 2018. 978-80-247-4375-3.

Herman, Marek. 2008. *Najděte si svého manžana*. místo neznámé : Hanex, 2008. 978-80-7409-023-3.

Hutyrová, Miluše. 2019. *Děti a problémy v chování*. místo neznámé : portál, 2019. 978-80-262-1523-3.

Josef Langmeir, Dana Krejčířová. 2006. *Vývojová psychologie*. místo neznámé : Grada, 2006. 80-247-1284-9.

Kaufman, James M. 2001. *Characteristics of emotional and behavioral disorders of children and youth*. místo neznámé : Prentice Hall, 2001. 0-13-083283-9.

Kolář, Michal. 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. místo neznámé : Portál, 2011. 978-80-247-3470-5.

Ladislav Csémy, Jana Hamanová, Pavel Kabíček. 2015. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. místo neznámé : Triton, 2015. 978-80-7387-793-4.

Langmeier, Zdeněk Matějček a Josef. 2011. *Psychická deprivace v dětství*. místo neznámé : Karolinum, 2011. 9788024619835.

Macek, Petr. 2003. *Adolescence*. místo neznámé : Portál, 2003. 8071787477.

Machová, Jitka. 2016. *Biologie člověka pro učitele*. místo neznámé : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2016. 978-80-246-3357-2.

Miovský, Michal. 2010. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. místo neznámé : Grada Publishig, 2010. 80-247-1362-4.

Moravcová, Iva. 2020. MROVCOVÁ, Iva. Prevence rizikového chování na 2. stupni základní školy se zaměřením na agresivní chování [online]. 2020 [cit. 2021-06-28]. Dostupné

z: <https://is.slu.cz/th/uo2mi/>. Bakalářská práce. Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v O. [Online] 2020.

MŠMT. 2013. METODICKÉ DOKUMENTY (DOPORUČENÍ A POKYNY). *MŠMT.* [Online] 2013. <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny?highlightWords=M%C5%A0MT+21291%2F2010>.

MŠMT, Dokument. 2013. METODICKÉ DOKUMENTY (DOPORUČENÍ A POKYNY). *MŠMT.* [Online] 2013. <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>.

MŠMT. 2013. METODICKÉ DOKUMENTY (DOPORUČENÍ A POKYNY). *MŠMT.* [Online] 2013. <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>.

MŠMT, Metodická doporučení. 2013. MŠMT. METODICKÉ DOKUMENTY (DOPORUČENÍ A POKYNY). [Online] 2013. <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>.

MŠMT, Školský zákon. 2013. MŠMT. ŠKOLSKÝ ZÁKON VE ZNĚNÍ ÚČINNÉM ODE DNE 27. 2. 2021. [Online] 2013. <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-27-2-2021>.

MŠMT, Vyhlášky. 2013. ŠKOLSKÝ ZÁKON VE ZNĚNÍ ÚČINNÉM ODE DNE 27. 2. 2021. *MŠMT.* [Online] 2013. <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-27-2-2021>.

MŠMT. 2013. ŠKOLSKÝ ZÁKON VE ZNĚNÍ ÚČINNÉM ODE DNE 27. 2. 2021. *MŠMT.* [Online] 2013. <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-27-2-2021>.

Muller, Oldřich. 2014. *Terapie ve speciální pedagogice.* místo neznámé : Grada, 2014. 978-80-247-4172-7.

Paclt, Ivo. 2007. *Hyperkinetická porucha a poruchy chování.* místo neznámé : Grada, 2007. 978-80-247-1426-4.

Pipeková, Jarmila. 1998. *Kapitoly ze speciální pedagogiky.* místo neznámé : Paido, 1998. 80-85931-65-6.

- Procházka, Miroslav. 2012.** *Sociální pedagogika*. 2012. 978.80.247-3470-5.
- Richard Jedlička, kol. 2015.** *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. místo neznámé : Grada, 2015. 9788024754475.
- Slavomil Fischer, Jiří Škoda. 2008.** *Edukace osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. místo neznámé : Triton, 2008. 978-80-7387-014-0.
- Sobotková, Veronika Nielsen. 2014.** *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. místo neznámé : Grada, 2014. 978-80-247-9309-2.
- SŠŽTS. 2014.** <https://www.sszs.cz/>. [Online] 2014.
- Tyrlík, Mojmír. 2012.** *Zátěž v adolescenci*. místo neznámé : Masarykova univerzita, 2012. 978-80-210-6042-5.
- Uzis. 2021.** *DSM-5 Diagnostický a statistický manuál duševních poruch*. místo neznámé : Hogrefe, 2021. 978-80-86471-52-5.
- Vágnerová, Marie. 2012.** *Vývojová psychologie*. 2012. 9788024621531.
- Vašutová, Mária. 2005.** *Pedagogické a psychologické problémy v dětství a dospívání*. místo neznámé : Ostravská univerzita, 2005. 80-7042-691-8.
- Vítková, Marie. 2004.** *Integrativní speciální pedagogika*. místo neznámé : Paido, 2004. 80-7315-071-9.
- Vojtová, Věra. 2008.** *Úvod do Etopedie*. místo neznámé : Paido, 2008. 9788073151669.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Mezinárodní klasifikace nemocí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Vzdělávání na SŠŽTS Šumperk

Příloha č.2 Žádost o poskytování standardních poradenských služeb.

Příloha č. 3 Informovaný souhlas pro účastníky na kvalitativním výzkumu.

Příloha č. 4 Informovaný souhlas s poskytnutím speciálně pedagogické poradenské služby ve škole.

Příloha č.1 Vzdělávání na SŠŽTS Šumperk

Střední odborná škola by měla jedince připravit na smysluplný, úspěšný, odpovědný osobní i pracovní život. Absolventi středních odborných škol mohou pokračovat ve vzdělávání na vyšší odborné škole, vysoké škole, nebo jsou plně připraveni nastoupit do zaměstnání. SŠŽTS v Šumperku patří k největším školám v rámci středoškolského vzdělávání v olomouckém kraji. Zřizovatelem Střední školy železniční, technické a služeb v Šumperku je Olomoucký kraj. Škola nabízí v součinnosti se zřizovatelem a aktuální poptávkou na trhu práce vzdělávání v technických oborech a oborech služeb.

Jednoleté učební obory	Elektrikář silnoproud
	Zedník
Tříleté učební obory	Elektrikář silnoproud
	Zedník
	Kadeřník
	Elektromechanik pro stroje a zařízení
	Instalatér
	Klempíř
	Mechanik a opravář vozidel
	Mechanik plynových zařízení
	Obráběč kovů
	Operátor skladování
	Strojní mechanik
	Tesař
	Truhlář
Čtyřleté studijní obory	Obchodník
	Strojírenství
	Stavitelství
Nástavbové studium	Podnikání

Tabulka 1 Vzdělání na SŠŽTS 2019/2020

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami SŠŽTS Šumperk

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami jsou v rámci tříd jednotlivých oborů vzdělávání, dle svých možností s poskytnutím podpůrných opatření. Podpůrným opatřením rozumíme nezbytné úpravy ve školských službách a vzdělávání, odpovídající zdravotnímu stavu a životním podmínkám žáka. Školou jsou poskytovány bezplatně. Dále obsahují úpravy podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání, úpravy organizace, hodnocení, forem práce a postupy pro vhodné používání kompenzačních pomůcek (Zákon číslo 561/2004 Sb., § 16 odst.2).

Vzhledem k finanční a organizační náročnosti podpůrných opatření jsou podpůrná opatření členěna do pěti stupňů, jednotlivá podpůrná opatření lze kombinovat. Uplatňování podpůrných opatření prvního stupně je možné i bez doporučení školského poradenského zařízení. Škola sama vypracuje plán pedagogické podpory (PLPP), který průběžně vyhodnocuje a aktualizuje. PLPP je založen na jednoduchých úpravách hodnocení a vhodných metodách zkoušení. Tyto úpravy nemají normovanou finanční náročnost. Podpůrná opatření druhého až pátého stupně může škola uplatnit pouze na základě doporučení školského poradenského zařízení PPP, SPC. Při jejich poskytování školou nebo školským zařízením je nutnou podmínkou předchozí písemný informovaný souhlas zletilého žáka, nebo zákonného zástupce žáka. Nedostačují-li podpůrná opatření prvního stupně ke vzdělávání žáka, škola doporučí žákovi návštěvu školního poradenského zařízení (ŠPZ). Zpráva vystavená ŠPZ slouží žákovi a jeho zákonným zástupcům, škole. Doporučení je platné po dobu 2 let (u žákům s lehkou mozkovou dysfunkcí po dobu 1 roku). Škola poskytuje podpůrná opatření druhého až pátého stupně bezodkladně po obdržení doporučení ŠPZ. Podpůrná opatření jsou školou a ŠPZ průběžně vyhodnocována.

Individuální vzdělávací plán žáka se speciálními vzdělávacími potřebami vyhotovuje škola na základě doporučení ŠPZ a žádosti zletilého žáka nebo zákonného zástupce žáka, nejpozději do jednoho měsíce ode dne, kdy škola obdržela doporučení a žádost.

V individuálním vzdělávacím plánu (IVP) jsou uvedeny poskytované druhy a stupně podpůrných opatření. Součástí je časový plán vzdělávání žáka, rozvržení obsahu, úpravy metod a forem výuky. Škola zajistí seznámení IVP všemi vyučujícími. ŠPZ ve spolupráci se školou jednou ročně vyhodnocuje naplnění individuálního vzdělávacího plánu.

Ve škole působí školní poradenské pracoviště (ŠPP). Výchovný poradce, metodik prevence a školní speciální pedagog, školní psycholog ve vzájemné spolupráci snaží o maximální pomoc ve výběru učebního oboru, sociální a ekonomickou podporu žáka. ŠPP vypracovává strategie práce s neúspěšným žákem a snaží se vhodnými intervencemi zamezit předčasným odchodům žáků ze vzdělání.

Dlouhodobým plánem a strategií školy je spolupráce ŠPP, pedagogů školy a rodičů u žáků ohrožených rizikovým chováním a realizování jednotlivých metod práce při vzdělávání žáků s rizikovým chováním.

Celkový počet žáků 2019/2020	639		
Celkový počet žáků s podpůrným opatřením	133	1. stupeň	14
		2. stupeň	95
		3. stupeň	22
		5. stupeň	2

Tabulka 2 Charakteristika školy 2019/2020

Výchovný poradce

Primární funkcí výchovného poradce ve škole je učitel. Výchovným poradcem se může stát učitel, který má kvalifikaci pro výkon funkce výchovného poradce. Významným aspektem je respekt u kolegů učitelů a žáků. Při své činnosti se výchovný poradce zaměřuje na kariérové poradenství, šetření k volbě povolání. Vyhledává žáky, kteří ve vzdělávání vyžadují zvláštní pozornost. Výchovný poradce se podílí na tvorbě plánů pedagogické podpory pro žáky s potřebou podpůrného opatření v prvním stupni a připravuje podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole. Je metodicky nápomocen pedagogickým pracovníkům. Eviduje odborné zprávy o žácích v poradenské péči a vyhotovuje záznamy o žácích v poradenské péči. Významným úkolem výchovného poradce je včasné odhalení žáků s neprospěchem. Výchovný poradce by měl v součinnosti s učiteli a žáky vytvářet plány ke zlepšení školního prospěchu a odstranění neomluvené absence. Všechny pohovory se žáky, zákonnými zástupci, učiteli k projednání školní absence výchovný poradce zaznamenává a eviduje. V závažných případech rizikového chování spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany dětí (Vyhláška č. 197/2016 Sb.,).

Metodik prevence

Je rovněž pedagog s primární úlohou učitel, v oblasti prevence je odborně připraven pro výchovné poradenství. Metodika prevence jmenuje ředitel školy. Praxe pedagoga pro činnost metodika prevence by měla být minimálně dva roky. Stejně jako v případě výchovného poradce by měl i metodik prevence mít respekt u učitelů, žáků a měl by si umět získat jejich důvěru. Stěžejní činností metodika prevence je primární prevence rizikového chování, minimální preventivní program školy. Dále metodicky vede a koordinuje aktivity školy zaměřené na prevenci problémového chování žáků, vytváří evaluace minimálního preventivního programu. V případě akutního výskytu rizikového chování kontaktuje odborné pracoviště a participuje s nimi na intervenci a následné péči u těchto jedinců. Součástí jeho práce je i předávání informací, zpráv o preventivních programech rodičům, pedagogům a školskému poradenskému zařízení. O preventivních programech vede evidenci, administrativu a dokumentaci (Vyhláška č. 197/2016 Sb.,).

Školní psycholog

Nárůst osobních problémů žáků, psychických problémů a rizikového chování si vyžaduje odborné řešení školním psychologem. Zejména na středních školách a středních odborných učilištích, je školní psycholog významný při práci se žáky procházející těžkým obdobím dospívání. Stěžejní činnosti školního psychologa jsou pedagogicko-psychologické služby žákům, komunikace s učiteli a vedením školy, ankety, screening. Zaměřuje se na diagnostiku a depistáž problémového chování a prevenci školního neúspěchu jednotlivých žáků. Koordinuje činnost poradenských služeb výchovného poradce, školního metodika prevence a třídních učitelů. Pečuje o žáky s podpůrným opatřením druhého až pátého stupně, IVP. Je zapojen do přípravy minimálního preventivního programu školy (Vyhláška č. 197/2016 Sb.,).

Školní speciální pedagog

Jeho hlavní činností je vytváření programu pedagogicko-psychologických poradenských služeb za účelem naplňování podpůrných opatření u jednotlivých žáků. Školní speciální pedagog vyhodnocuje podpůrná opatření u žáků se SVP. Provádí diagnostiku žáků s mentálním, sluchovým, tělesným postižením a vadami řeči. U těchto žáků je cílem dosáhnout co nejvyššího stupně jejich vzdělávacích potřeb a možností. Zájmem speciálního pedagoga je i reedukace a rozvoj dílčích funkcí u žáků se SVP a mimořádně nadaných žáků. K jeho standardním činnostem patří etopedická diagnostika při výchovných problémech a rizikovém chování. Podílí se na tvorbě programu primární prevence. V kooperaci s PPP, SPC provádí instruktáž nových pomůcek, didaktických materiálů u žáků se SVP. Participuje na vytváření plánů pedagogické podpory, IVP. Metodicky vede pedagogické pracovníky při vzdělávání žáků se SVP. Shromažďuje údaje o žákovi, osobní a rodinnou anamnézu. Vede asistenty pedagoga (Vyhláška č. 197/2016 Sb.,).

Kariérový poradce

Kariérový poradce poskytuje podporu žákům při vstupu na trh práce. Podporu, radu žákům se SVP při výběru učebního oboru, změně učebního oboru vzhledem na SVP žáka. Zajišťuje návštěvy a besedy žáků školy v informačních poradenských střediscích krajských poboček Úřadu práce České republiky. V rámci minimálního preventivního programu školy se organizačně podílí na besedách, exkurzích.

Minimální preventivní program

V každé škole je konkrétní, vypracován metodikem prevence na jeden školní rok. Program je zaměřen na výchovu žáku v oblasti zdravého životního stylu a příznivý osobnostní rozvoj žáků. Měl by podporovat aktivity žáků, učitelů a rodičů v oblasti prevence rizikového chování. Program je každoročně vyhodnocován, je součástí výroční zprávy a je předmětem kontroly České školní inspekce (Manuál pro tvorbu MMP, 2010). Při tvorbě preventivního programu metodik čerpá z interních a externích informací, pokynů MŠMT. Vnitřní zdroje vychází z prostředí konkrétní školy, informací učitelů dané školy v oblasti rizikového chování ve škole, ze schránky důvěry ve škole. Podporou v jeho práci je metodické vedení metodikem prevence PPP, spolupráce s krajským školním koordinátorem prevence, spolupráce s Policií České republiky.

Strategie práce s neúspěšným žákem SŠŽTS Šumperk

Stěžejní je včasné vyhledávání žáků s vyšší školní neúspěšností, největší pozornost je věnována žákům prvních ročníků.

Vedení školy svolává první rodičovské schůzky budoucích studentů prvních ročníků v červnu. Zákonný zástupce, žák poznají třídního učitele, ŠPP.

Zákonným zástupcům žáka jsou předány důležité organizační informace o průběhu školního roku, nabídka poradenských služeb ŠPP, nabídnuta možnost využití nadačního fondu školy (zakoupení náradí, vlastní kadeřnický kufr, PC, úhrada obědů).

Všechny intervence ŠPP jsou v každém čtvrtletí školního roku vyhodnocovány. Školní speciální pedagog v minulých letech nabízel žákům se SVP kurzy, jak studovat, doučoval žáky.

K omezení záškoláctví přispívá na SŠŽTS i konání aktivit polytechnického vzdělávání pro žáky základních škol. V průběhu roku žáci základních škol navštěvují dílny na odloučených pracovištích. Se svými budoucími učiteli mohou žáci 9. tříd absolvovat odborné exkurze. Následné zvolení učebního oboru, školy vychází z pozitivních zkušeností žáků i rodičů.

Pozitivní motivací, prevencí rizikového chování je i podpora po dobu přípravy na povolání krajskými stipendii a vyhlásování nejlepších žáků s finanční odměnou ve spolupráci s Nadačním fondem SŠŽTS a zaměstnavateli.

Žáci na SŠŽTS mají v průběhu studia možnost prostřednictvím odborných praxí v zahraničí využít své znalosti a zkušenosti v reálném světě práce a zpětnou vazbou je jim získané finanční hodnocení (Německo od 2013, Slovensko 2017).

Rodiny žáků, které se ocitnou v tíživé ekonomické a sociální situaci, mohou školu navštěvovat s nadstandardním finančním příspěvkem Nadačního fondu školy (internát, jízdné, náradí, obědy). Nadační fond školy ve spolupráci ŠPP průběžně vyhodnocuje podporu jednotlivým žákům.

V případě opakovaných selhání při zvládnutí učiva s poskytováním podpůrných opatření prvního stupně vyučující kontaktuje třídního učitele, který informaci předá zákonnému zástupci, členům ŠPP za účelem zjištění příčiny a nastavení podpory při vzdělávání. Pokud se jedná o žáka intaktního, vyučující stanoví opatření, která zaznamenaná v písemné podobě a která vždy vyhodnocuje v jednotlivých klasifikačních obdobích. Vyučující zasílají elektronicky

přehledy stanovených opatření a jejich vyhodnocení výchovné poradkyni. ŠPP je pak shromažďuje ve sdílených dokumentech. Pracovníci ŠPP těchto podkladů využívají při dalším poskytování poradenských služeb. V případě žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je postupováno v souladu s vyhláškou č. 27/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Podpůrný vzdělávací plán je vypracován vždy, je-li žák ohrožen školní neúspěšností (dlouhodobá nemoc, vysoká absence, zdravotní potíže, zjevné snížení výkonnosti, nedostatečná příprava na vyučování) a pokud selže individualizovaná podpora žákovi a je v prvním pololetí hodnocen nedostatečnou nebo je hodnocen dostatečnou a vyučující vyhodnotí další vývoj jeho výkonů jako rizikový.

Podpůrný vzdělávací plán je zaznamenán vyučujícím do školního dokumentu, který je všem vyučujícím k dispozici ve sdílených dokumentech ŠPP. Třídní učitel zajišťuje seznámení všech zainteresovaných (zákonný zástupce, žák, vyučující). Vyučující zaznamenává konzultace, zadávání úkolů, individuální práci se žákem do dokumentu „Organizace, průběžné hodnocení podpůrného vzdělávacího plánu“. Vyučující jednotlivých předmětů, kteří poskytují žákům podporu při vzdělávání sami v každém klasifikačním období svá opatření vyhodnocují. Po uzavření klasifikace v klasifikačním období je vyhodnocena pracovníky ŠPP efektivita podpůrného vzdělávacího plánu.

Třídní učitelé a učitelé odborného výcviku důsledně vyhodnocují individuálně docházku jednotlivých žáků. Upozorňují zákonné zástupce na zvýšenou absenci (nad 15 %) způsobenou častou a krátkodobou nepřítomností žáka ve vyučování. Žáka a zákonné zástupce upozorňují na důsledky vyplývající ze školského zákona a školního řádu. Žákům s absencí vyšší než 25 % poskytnou ve spolupráci s ostatními vyučujícími podpůrný plán k doplnění zameškaného učiva. Třídní učitelé a učitelé odborného výcviku při řešení vysoké absence využívají konzultace s ŠPP.

Včasná prevence rizikového chování, speciálně pedagogické metody při vzdělávání žáků s rizikovým chováním stojí na speciálně pedagogické práci všech učitelů SŠŽTS. Vedení školy připravuje pro pedagogické pracovníky semináře, kurzy, besedy ve sborovně. (Líný učitel, Vedení rozhovoru se žákem s problémovým chováním, Šikana).

ŠPP úzce spolupracuje s pracovníky Oddělení sociálně právní ochrany dětí, Oddělením sociální pomoci města Šumperk (zletilí).

Krizový plán SŠŽTS Šumperk

Pracovníci ŠPP, velmi důsledně řeší všechny projevy agresivního chování, šikany. Školní metodik prevence, speciální pedagog, na základě stádia a formy šikanování rozhodne, zda škola sama zvládne řešení nebo využije odborníka.

Postup pedagogického pracovníka:

1. Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanu, je ihned zahájeno vyšetřování šikany, spolupráce se ŠMP, VP, ŠSP informuje ředitelku školy.
2. Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupráce se ŠMP, VP, ŠSP a informuje ředitelku školy.
3. V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitelku školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitelky školy.
4. Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.
5. Navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů a ozdravení třídního kolektivu.

Postup ředitelky školy

Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR. V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany. Zajistí informování rodičů o vyšetřování šikany. Společně s ŠPP rozhodne, zda je nezbytné zprostředkovat péči PPP, SVP, SPC, klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů. V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu. Projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

Pedagogičtí pracovníci SŠŽTS, ŠPP se snaží postupovat tak, aby chránili zdroj informací, informace ověřovali, informace vycházely z několika podkladů a bylo možné odkrýt závažnost. Vždy je volen jednotný postup s jasným vymezením kdo, co, bude dělat, vyhotoven pečlivý záznam informací. Pracovníci ŠPP, pedagogičtí pracovníci pracují velmi empaticky a s velkou dávkou trpělivosti při naslouchání.

Vyšetřování počáteční šikany

Nutno odhadnout závažnost onemocnění celé skupiny a stanovení formy šikany.

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili. Rozhovory provádí ve spolupráci všichni pracovníci ŠPP, což je velmi časově náročné, ale účinné při vyhodnocování informací. Rozhovory probíhají, tak aby o nich ostatní (agresoři) nevěděli, v rozmezí jednoho dne.

2. Nalezení vhodných svědků.

3. V případě nutnosti probíhají další konfrontační rozhovory se svědky.

4. Zajištění ochrany obětem, zvýšená pozornost na školní (třídní) klima, zpřísnění dozorů, po dobu šetření je možné se souhlasem vedení nechat oběť doma, doporučit rodičům odborníka PPP nebo SVP.

5. Rozhovor

a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresorem (směřování k metodě usmíření),

b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku).

6. Za účasti vedení školy, ŠPP, třídního učitele, učitele odborného vyučování, následuje výchovná komise. Po předložení závěru šetření jsou navržena výchovná opatření.

7. SŠŽTS má nastaveny v rozvrhu každé třídy jednou týdně třídnické hodiny. Vždy následuje usmíření, potrestání agresorů za přítomnosti ŠPP. ŠPP sleduje třídu, klima ve třídě a v následujících měsících provádí šetření třídního klima.

8. ŠPP osloví zákonné zástupce oběti, žádost o rozhovor. Probíhá v dalších dnech po zasedání výchovné komise.

9. Transparentnost postoje školy k projevům agrese, jistota a důvěrnost při šetření šikany je dodržena na následujících třídních schůzkách, podání informací.

10. ŠSP ve třídách, kde bylo vyšetřováno podezření na šikanu, pracuje během celého školního roku. Pro třídu jsou naplánovány exkurze, společné školní akce pro ozdravení kolektivu (SŠŽTS, 2014).

Akce primární prevence 2018/2019 SŠŽTS Šumperk

Září 2018

Když chceš, dokážeš to Radek Banga.

Beseda OSPOD Šumperk, beseda Probační a mediační služby.

Exkurze v záchranném hasičském sboru.

Návštěva Zámku Velké Losiny

Exkurze For Arch Praha.

Kurz podnikání SHM, workshop.

Kino OKO Planeta Země.

Říjen 2018

Pohybová a vzdělávací aktivita Řecké tance.

Falun Gong – meditační cvičení.

Beseda s gynekologem.

Jekhetanne, dluhová problematika.

Návštěva památníku v Bratrušově.

Beseda – Můžeš podnikat. Přednáška Úřadu práce.

Beseda Nejen do Německa na zkušenou.

Výstava Milada Horáková.

Beseda Finanční gramotnost.

Vzdělávací program Kyberšikana.

Přednáška Nehodou to začíná.

Poznávej svět, poznej řemeslo – dlouhodobý projekt.

Přednáška AIDS.

Soutěž Piškvorky.

Den boje proti chudobě – workshop.

Listopad 2018.

Přednáška GEMO.

Návštěva Městské knihovny.

Divadelní představení – Jak je důležité mít Filipa.

Prosinec 2018

Školní kolo Olympiády v anglickém jazyce.

Exkurze AHOLD Olomouc.

Kurz podnikání ve firmě SHM.

Školní kolo kadeřnické soutěže „Color Cup“ – Moulin Rouge.

Leden 2019

Jak se učit – zážitková aktivita PPP.

Divadelní představení – Pes Baskervilský.

Beseda Život v závislosti.

Mistrovství republiky Beauty Cup 2019–50 odstínů barev.

Přednáška firmy KONO KOPOS Kolín pro elektrotechnické obory.

Soutěž Učeň instalatér, krajské kolo.

Únor 2019

Exkurze Valašské Meziříčí projekt Kreativita.

Divadelní představení Last Wish v anglickém jazyce.

AŽD Praha schůzka zástupců firmy se žáky oboru elektro.

SHM – projekt – žáci jsou motivováni zaměstnanci firmy k podnikavosti.

Beseda probační a mediační služby.

Edison, týden se zahraničními studenty.

Stavebnictví na zkoušku, aktivita pro budoucí žáky stavebních oborů.

Mistrovství střední Evropy Freak show Cirque du Soleil.

Celostátní soutěž Kalibr Cup, kadeřnice.

Březen 2019

Krajské kolo soutěže Kovo Junior.

Okresní kolo olympiády anglického jazyka.

Člověk v tísní, Dluhová problematika.

Exkurze do Parlamentu České republiky.

Soutěž instalatérů, Vlastnosti mědi.

Zahraníční praxe Německo, kovo obory.

Přednáška Etiketa v zaměstnání.

Matematická soutěž, oblastní kolo, vybraní žáci.

World of Beauty, finále kadeřnické soutěže, střední Evropa.

Duben 2019

Projekt Kurz podnikání SHM.

Exkurze architektura Olomouce, pro stavební obory.

Přednáška HP viry, plánované těhotenství.

Mezinárodní velikonoční soutěž ve svařování.

Prodavač 2019, celorepublikové kolo.

Květen 2019

Exkurze, Pevnost poznání Olomouc, Vlastivědné muzeum Olomouc.

Exkurze pro stavební obory, Dolní Morava, Stezka v oblacích.

Technické muzeum Ostrava Vítkovice, CNC Mastertec.

ČD Cargo, přednáška s projekcí.

Přednáška Holocaust a antisemitismus.

Mezinárodní řemeslné hry, soutěž Třinec.

Odborná exkurze SUNINVEST MORAVIA Moravská Třebová

Exkurze Unex Uničov.

Kostka Kolobka.

Exkurze TON Bystřice pod Hostýnem, truhláři.

Červen 2019

Erasmus Maďarsko Budapešť, zahraniční praxe.

Exkurze velkoobchod kadeřnických potřeb.

Exkurze LINDE Gaz, technické plyny Ostrava.

Exkurze stavební obory rekonstrukce krytého bazénu.

Exkurze elektrikáři PARS, trafostanice.

Exkurze solární elektrárna, Moravská Třebová.

Beseda Finanční gramotnost, Člověk v tísni.

Exkurze Čistírny odpadních vod, Šumperk

Beseda Zvol si info, sociální síť.

Příloha č.2 Informovaný souhlas o poskytování poradenských služeb.

Žádost o poskytování standardních poradenských služeb

(podle §1 odst. 2 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů)

Žádám o poskytování standardních poradenských služeb výchovného poradce, školního metodika prevence a školního speciálního pedagoga po celou dobu vzdělávání v SŠŽTS Šumperk.

Zároveň vyslovuji **souhlas** se zpracováním osobních údajů a zvláštní kategorií osobních údajů získaných zejména z doporučení ke vzdělávání poskytnutých příslušným poradenským zařízením.

Zákonný zástupce:

žáka/žákyně:

Třída:

Zletilý žák/žákyně

Třída:

Poučení

Standardní poradenské služby jsou poskytovány v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách

a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, výchovným poradcem, školním metodikem prevence a školním speciálním pedagogem v rozsahu uvedeném v příloze č. 3.

Standardní poradenské služby jsou zaměřeny především na prevenci školní neúspěšnosti, primární prevenci rizikového chování, kariérové poradenství, odbornou podporu při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (včetně žáků z odlišného kulturního prostředí a žáků s odlišnými životními podmínkami), péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků, metodickou podporu učitelům apod.

Zpracované osobní údaje a zvláštní kategorie osobních údajů jsou uchovávány po dobu stanovenou zvláštními předpisy a skartačním plánem školy. Údaje zpracováváné za tímto účelem nejsou předávány dalším příjemcům vyjma situací, které ukládá zvláštní zákon.

Podmínkou poskytování standardních poradenských služeb ve škole v souladu s platnými právními předpisy je **žádost** (viz výše). Odmítnutí nebo přerušování poskytování poradenské služby a odvolání souhlasu je možné oznámit kdykoli písemně.

V Šumperku dne

Podpis zákonného zástupce nebo zletilého žáka/zletilé žákyně:

.....

Ochrana osobních údajů

Střední škola železniční, technická a služeb, Šumperk, se sídlem Gen. Krátkého 1799/30, 787 01 Šumperk zpracovává osobní údaje na základě platné legislativy. Stanovuje vnitřní směrnici (v listinné podobě uložena na sekretariátu školy – kontakt na správce údajů - http://www.sszts.cz/page/kontakt_skola.php) SE 35 – Směrnice pro nakládání s osobními údaji vnitřní pravidla

pro zajištění ochrany osobních údajů a plnění povinností podle Obecného nařízení EU č. 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů jakožto přímo účinného předpisu EU a podle zákona o zpracování osobních údajů.

Střední škola železniční, technická a služeb má zřízenou pozici pověřence pro ochranu osobních údajů. Informace o zpracování osobních údajů a nakládání s nimi včetně kontaktu na pověřence jsou zveřejněny na webových stránkách školy (<http://www.sszts.cz/page/gdpr.php>).

Příloha č. 3 Informovaný souhlas, interview.

Příloha č. 3 Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO ÚČASTNÍKY NA KVALITATIVNÍM VÝZKUMU RELIZOVANÉM NA SŠŽTS V ŠUMPERKU

(BAKALÁŘSKÁ PRÁCE)

Téma bakalářské práce:

Metody speciálně pedagogické práce u žáků s rizikovým chováním

Hlavní řešitelka: Ing. Dagmar Evjáková

Identifikační údaje účastníka výzkumu budou fabulovány (zachována anonymita).

Souhlasím se svou účastí ve výzkumu, který realizuje shora uvedená řešitelka.

Byl jsem informován o studii, dobře jí rozumím a souhlasím s:

- a) účastí ve výzkumu
- b) využitím zápisu rozhovoru.

Obdržel jsem písemnou informaci pro účastníka výzkumu.

Svůj souhlas s účastí ve výzkumu dávám dobrovolně.

Vím, že svůj souhlas mohu kdykoli zrušit bez udání důvodů a že mi z toho nevznikne žádná újma.

Beru na vědomí, že informace, budou uchovány, zpracovány a publikovány anonymně tak, aby nebyla možná identifikace mé osoby.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve 2 stejnopisech, z nichž 1 obdrží účastník výzkumu a jeden řešitelka.

V _____ dne _____

Já, Ing. Dagmar Evjáková jsem popsala výzkumný projekt, povahu a důsledky postupů, které zahrnuje. Mám za to, že účastník tomuto vysvětlení porozuměl a dává svůj souhlas dobrovolně.

Vlastnoruční podpis není vyžadován identifikační údaje jsou fabulovány.

Datum: _____

Podpis řešitelky _____

STŘEDNÍ ŠKOLA ŽELEZNIČNÍ, TECHNICKÁ
A SLUŽEB, ŠUMPERK
767 01 Šumperk, Gen. Krátkého 1790/30
tel: 583 320 111, 731 916 097 • -17-
IČO: 00851167 DIČ: CZ00851167

Mgr. Irena Jonová

ředitelka SŠŽTS Šumperk

**Příloha č. 4 Informovaný souhlas s poskytnutím speciálně pedagogické
poradenské služby ve škole.**

Informovaný souhlas
s poskytnutím speciálně-pedagogické poradenské služby ve škole
(podle §1 odst. 2 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách
a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů)

Já, zákonný zástupce (jméno a příjmení)/zletilý žák/žákyně:

.....

Souhlasím s poskytnutím speciálně - pedagogické poradenské služby ve škole školním speciálním pedagogem po dobu platnosti doporučení školského poradenského zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně-pedagogického centra) pro žákyni/žáka:

Jméno a příjmení:

Třída:

Prohlašuji, že jsem byl/a předem srozumitelně a jednoznačně informován/a o:

- a) všech podstatných náležitostech poskytované poradenské služby, zejména o průběhu, rozsahu, délce, cílech a postupech poskytované poradenské služby,
- b) prospěchu, který je možné očekávat, a o všech předvídatelných důsledcích, které mohou vyplynout z poskytování poradenské služby,
- c) svých právech a povinnostech spojených s poskytováním poradenských služeb, včetně práva žádat kdykoli poskytnutí poradenské služby znovu, práva podat návrh na projednání podle § 16a odst. 5 školského zákona, práva žádat o revizi podle § 16b školského zákona a práva podat podnět České školní inspekci podle § 174 odst. 5 školského zákona.

Měl/a jsem možnost klást doplňující otázky, které byly poradenským pracovníkem zodpovězeny:

ANO

NE

Poučení provedl/a, podpis.....

V Šumperku dne.....

Podpis zákonného zástupce nebo zletilého žáka/zletilé žákyně:

.....

Další informace:

Svolení i souhlas můžete kdykoliv odvolat, požadovat výmaz a opravu osobních údajů, a to e-mailem, telefonicky či dopisem předaným či zasláným škole. Odvoláním svolení a souhlasu není dotčena zákonnost použití osobních údajů do doby tohoto odvolání.

Žák/žákyně i zákonný zástupce má právo na přístup k údajům a pořízení kopie zpracovávaných osobních údajů, na informace o způsobu jejich zpracování. Může požadovat omezení zpracování, proti zpracování pro vnitřní účely (bod e) může podat námitku, dále může podat stížnost u Úřadu pro ochranu osobních údajů.

Podrobnosti o zpracování osobních údajů najdete na <http://www.sszts.cz/page/gdpr.php>

POUČENÍ O POSKYTNUTÍ PORADENSKÉ SLUŽBY

1. Poskytovaná poradenská služba:

▪ **povaha/charakter:**

speciálně-pedagogická služba – s využitím speciálně-pedagogických metod se zjišťuje především úroveň čtenářských, písemných a matematických schopností a dovedností

▪ **rozsah služby:** je dán standardními diagnostickými metodami, které speciální pedagog volí dle své odbornosti s maximálním ohledem na prospěch žáka/žákyně tak, aby se vztahovaly k potřebám žáka/žákyně.

▪ **trvání služby:** odpovídá povaze vyšetření, vstupní zakázce a vlastnímu pracovnímu tempu žáka/žákyně

▪ **cílem služby:** je zjistit příčinu obtíží a další údaje o žákovi/žákyni umožňující následně navrhnout optimální postup a doporučení vedoucí k jejich oslabení, nápravě či jinému prospěchu žáka/žákyně

▪ **postupy služby:** vycházejí z odbornosti speciálního pedagoga, výsledky budou konzultovány s výchovným poradcem školy.

2. Očekávaný prospěch a důsledky vyplývající z poskytnutí poradenské služby:

Prospěch z poskytnutých poradenských služeb lze očekávat při odhalení příčin a povahy obtíží žáka/žákyně a z následného stanovení optimálního způsobu jeho/jejího dalšího vzdělávání, výchovy a/nebo nejvhodnější péče o žáka/žákyni. Kvalifikovaným působením odborného zaměstnance na žáka/žákyni lze napomáhat zmírnění a/nebo odstranění projevů potíží, nebo je možné cíleně rozšířit náhled žáka/žákyně na řešenou problematiku.

Poskytnutí poradenských služeb může v některých případech vyvolat i negativní pocity a zdánlivou nevýhodu, například v případě, že výsledky zjištěné odborným pracovníkem budou v rozporu s očekáváními.

S výstupy vyšetření nakládá zákonný zástupce a/nebo zletilý žák/žákyně i školní speciální pedagog jako s důvěrným osobním materiálem. Je však doporučováno seznámit s výsledky vyšetření specialisty ve škole nebo školském zařízení, které žák/žákyně navštěvuje (jedná se o výchovného poradce, školního metodika prevence, třídního učitele apod.) – pro optimalizaci působení na daného žáka/žákyni a optimalizaci podmínek jemu/jí vytvářených s cílem jeho/jejího maximálního prospěchu.

3. Poučení o možných následcích, pokud poradenská služba nebude poskytnuta:

Nedojde-li ke včasnému rozpoznání a řešení příčin potíží klienta, omezují se jeho možnosti nejvhodnějšího vývoje v psychické a sociální oblasti. Může také dojít k promeškání doby adekvátní, vhodné či nutné k řešení obtíží.

4. Práva a povinnosti spojené s poskytováním poradenských služeb:

▪ **právo žádat poskytnutí poradenské služby znovu**

▪ **právo na výběr poradenského zařízení**

Dle zákona č. 561/2004 Sb., § 22, odst. 3, v platném znění, je povinností žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na vzdělávání.

Dle zákona č. 561/2004Sb., § 21, odst. 1, v platném znění, mají žáci a studenti právo na vzdělávání a školské služby (tedy i poradenské služby).